
ISTRAŽIVANJE RAĐENO ZA ŽENSKI CENTAR, TREBINJE

23 OKTOBAR, 2008

Dewey & LeBoeuf
1 Minister Court
Mincing Lane
London EC3R 7ZL
Tel: +44 207 459 5000

SADRŽAJ

UVOD.....	3
I DIO: PORODIČNO NASILJE.....	4
POGLAVLJE 1: ZAKONODAVSTVO I PRECEDENTNO PRAVO.....	4
POGLAVLJE 2: PRISTUP PRAVOSUĐU.....	7
POGLAVLJE 3: VANSUDSKI PROGRAMI ZAŠTITE.....	12
POGLAVLJE 4: PROGRAMI ZA PREVENCIJU OD NASILJA.....	17
POGLAVLJE 5: PORODIČNO NASILJE – JAVNA SVIJEST I EDUKACIJA.....	19
POGLAVLJE 6: ZAKLJUČAK.....	21
II DIO: DISKRIMINACIJA I OSTALA PITANJA VEZANA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST...22	
POGLAVLJE 1: PRAVNE ODREDBE.....	22
POGLAVLJE 2: SPROVOĐENJE ZAKONA I PRISTUP PRAVDI.....	27
POGLAVLJE 3: JAVNA PERCEPCIJA, POLITIKA I JAVNE VLASTI.....	29
POGLAVLJE 4: ZAKLJUČAK.....	33
III DIO: SILOVANJE.....	34
POGLAVLJE 1: UK I MEĐUNARODNI ZAKON.....	34
POGLAVLJE 2: IMPLEMENTACIJA I MONITORING.....	37
POGLAVLJE 3: JAVNA POLITIKA I JAVNA PERCEPCIJA	39
POGLAVLJE 4: ZAKLJUČAK.....	41
IV DIO: TRAFIKING LJUDIMA U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU.....	42
POGLAVLJE 1: UVOD.....	42
POGLAVLJE 2: UK I MEĐUNARODNI ZAKON.....	42
POGLAVLJE 3: SPROVOĐENJE ZAKONA/PRISTUP PRAVDI.....	44
POGLAVLJE 4: JAVNA POLITIKA/JAVNA PERCEPCIJA/OSTALO.....	45
POGLAVLJE 5: ZAKLJUČAK.....	47
Bibliografija.....	48

UVOD

Ovaj izvještaj je pripremljen u Londonskoj kancelariji Dewey LeBoeuf-a za Ženski centar u Trebinju, da bi se obezbjedio materijal o pitanjima žena, za konferenciju koja će se održati u Bosni i Hercegovini 29.10.2009. Podijelili smo ovaj izvještaj u četiri djela: (i) porodično nasilje, (ii) diskriminacija i ostala pitanja vezana na pol, (iii) silovanje i (iv) trafiking. Svaki dio se bavi zakonima iz ove oblasti u UK, kako se sprovode zakoni i stepen i kojem žrtve mogu pristupiti pravosudnom sistemu kao i postojeće, šire društvene strukture koje se bave problemima, koji leže u osnovi ovih pojava.

Umjesto da ograničimo obim ovog izvještaja potrudili smo se da obuhvatimo sto više informacija među kojima ćete moći odabrati one koje su za vas relevantnije. Ukoliko Vam je potrebno više informacija o nekom dijelu izvještaja rado ćemo Vam obezbijediti dodatni materijal, ukoliko postoji. Želimo da napomenemo da je ovaj izvještaj namjenjen samo kao izvor informacija koji će služiti najmeni i ne sadrži bilo kakve pravne savjete na koje bi trebalo bilo ko da se oslanja u vezi preduzimanja pravnih radnji.

Nadamo se da će Vam ovaj izvještaj biti koristan, a nama je bilo zadovoljstvo da Vam ga priredimo. Molim Vas da nas obavijestite ukoliko imate pitanja koja proističu iz priloženog materijala.

I DIO: PORODIČNO NASILJE

POGLAVLJE 1: ZAKONODAVSTVO I PRECEDENTNO PRAVO

A. Precedentno pravo

Četvrto poglavlje Porodičnog Zakona iz 1996. sadrži zakonske odredbe o pravu na stanovanje i neuznemiravanje. Podobnost za izdavanje naredbi zavisi od vrste naredbe i odnosa između podnosioca zahtjeva i druge strane. Da bi zahtjev bio podnešen, podnosilac mora biti "u vezi" sa osobom protiv koje najeravaju da podnesu naredbu.

S 62 (3) Porodičnog zakona iz 1996. u originalu definiše "osobe u vezi" kao ljude koji su:

- trenutno ili u prošlosti vjenčani ili su živjeli skupa;
- zajedno živjeli u istom domaćinstvu (osim u slučaju kada je jedan od njih podstanar, stanar, privremeno boravi ili je uposlenik kod drugog);
- rođaci (ovim se definiše uvrštavanje najbližih rođaka);
- pristali na brak (što se dokazuje pisanim dogovorom, uzajamnom razmjenom prstenja ili ceremonijom u prisustvu svjedoka);
- vezani za dijete (oboje su roditelji ili su imali roditeljsko staranje nad djetetom) i
- strane u istom porodičnom postupku.

1. Naredbe za neuznemiravanje

Pod S. 42 Porodičnog zakona iz 1996., naredbe izdate za neuznemiravanje zabranjuju osobi da uznemirava drugu osobu sa kojom je u vezi ili bilo kojim relevantnim djetetom. Naredba koja zabranjuje uznemiravanje može da uključi opšte ili pojedinačne postupke uznemiravanja, od kojih ni jedna ne mora da bude pretjerano "nasilna" i može se koristiti da bi se neko zaustavio u korišćenju ili prijećenju silom protiv (najčešće) žene ili relevantnog djeteta ili za zaustavljanje zastrašivanja i šikaniranja prema njima ili dosađivanja. Prilikom odlučivanja o ishodu bilo koje prijave, sudovi moraju uzeti u obzir zdravlje, bezbjednost i opšte dobro podnosioca ili relevantnog djeteta. "Zdravlje" je široko definisano u s. 63(1) i podrazumjeva fizičko i psihičko zdravlje.

Precedentnim pravom je dokazano¹ da, iako ne postoji zakonska definicija za uznemiravanje, riječ implicira namjerno ponašanje koje ima za cilj visok stepen šikaniranja, koje mora biti toliko veliko da iziskuje intervenciju suda. Sudovi takođe imaju strog pristup u primjeni S 63. Na primjeru G protiv F (*Naredba za neuznemiravanje*)² Sudije za prekršaje su odbile zahtjev za izdavanje naredbe za neuznemiravanje na osnovu činjenice što su obe strane već duže vrijeme živjele u odvojenim domaćinstvima i zbog toga nisu obavezno bile "osobe u vezi".

2. Naredbe o pravu na stanovanje

Naredba o pravu na stanovanje određuje stranci pravo na stanovanje u sadašnjem, prošlom ili željenom domu i može da bude u nekoliko formi uključujući:

---

¹ C protiv C (*Naredba za neuznemiravanje*) (1997) Times, 16/12/97, Brown P

² (2000) Times 24/5/00, Wall J

- (a) primjena prava podnosioca da ostane u stambenoj jedinici;
- (b) zahtjev da druga strana omogući podnosiocu da uđe i stanuje u stambenoj jedinici;
- (c) zabranu, suspenziju ili restrikciju prava tuženog da zauzima stambenu jedinicu i
- (d) isključenje tuženog iz stambene jedinice i/ili iz određenog prostora u kojem je smješten.

3. Ko može da podnese zahtjev za naredbu o stanovanju?

Naredbe o stanovanju mogu se odobriti pod uslovima definisanim u pet različitim odjeljaka Zakona u zavisnosti od prirode odnosa stranaka i od toga da li podnosilac zahtjeva ima postojeće pravo na zauzimanje stambene jedinice. Partije moraju prvenstveno da budu "u vezi". Zahtjevi za naredbe mogu se podnositi od strane:

- (a) s33, osobe koja ima pravo da zauzme stambenu jedinicu zato što je ili zakonski vlasnik ili stanar ili ima supružnička prava na dom, a protiv druge osobe sa kojom je u vezi, bez obzira da li i ta osoba ima pravo na zauzimanje tog doma – vjenčani parovi i parovi koji zajedno žive i drugi koji su jedini i djelimični vlasnici ili stanari tog doma. Naredba može biti donijeta na određeni period ili do izricanja sljedeće naredbe.
- (b) s35, bivšeg supružnika koji nema pravo da zauzme stambenu jedinicu ili ko ima bračno pravo na dom s tim u vezi, a protiv njenog ili njegovog bračnog druga koji takođe ima pravo. Naredba pod ovim stavom može se donijeti samo u toku inicijalnog perioda od šest mjeseci mada može biti produžena tokom perioda trajanja do šest mjeseci, jednom ili više puta.
- (c) s36, sustanarem ili bivšim sustanarem koji nema pravo da zauzme stambenu jedinicu protiv drugog sustanara ili bivšeg sustanara koji takođe ima pravo. Naredba pod ovim stavom može se donijeti na šest mjeseci i može se produžiti za još jedan period u trajanju do šest mjeseci.
- (d) s37, supružnika ili bivšeg supružnika protiv drugog supružnika ili bivšeg supružnika od kojih ni jedan nema pravo da zauzme taj dom. Ova situacija može da uključuje par koji živi u kući rođaka, prijatelja ili su bespravni stanari. Naredba može biti donijeta na period do šest mjeseci i produžena jednom ili više puta, i u narednim periodima do šest mjeseci.
- (e) S 38 jednog sustanara ili bivšeg sustanara protiv drugog sustanara ili bivšeg sustanara od kojih ni jedan nema pravo da zauzme dom. Naredba može biti donijeta na period do šest mjeseci ali može biti produžena i u narednom periodu od šest mjeseci.

Sud mora da primjeni test "balansa nanijete štete" u odnosu na djecu, koji u nekim slučajevima obavezuje sud da donese naredbu. U zakonskim uslovima br. s33, sud je obavezan da primjeni test, čiji rezultati imaju presudnu ulogu u odnosu na druge kriterijume. Tokom primjene uslova u odjeljcima br.36 i 38, od suda se zahtjeva da uzme test u obzir ali on ne mora da bude presudan. U zahtjevima pod odjeljcima 36 i 38 od suda se zahtjeva da uzme test u obzir međutim on nema presudnu ulogu. Primjena ovog testa se vidi u slučaju B protiv B (*Naredba za neuznemiravanje*³), gdje je, nakon ponovljenih scena nasilništva, supruga sa njenom kćerkom napustila bračni dom koji je dijelila sa suprugom i njegovim sinom. Apelacioni sud je oborio odobrenje prvostepenog sudije o izdavanju naredbe o stanovanju protiv supruga W, na osnovu činjenice da bi sin njenog supruga više patio zbog toga što bi morao da napusti školu i dom, mada je sudija prihvatio da bi W i njena kćerka takođe patile.

---

³ (1999) Times 5/1/99

B. Krivični zakon

U Engleskom krivičnom zakonu ne postoji specifični zakonski prekršaj zbog nasilja u porodici, mada postoje mnogobrojne forme porodičnog nasilja koje se karakterišu kao kriminal tj. fizički napad i zlostavljanje. Krivični zakon i sudovi tumače povrede u smislu određenih incidenata i obično zahtjevaju dokaze fizičke povrede ili oštećenja kao dokaze da je krivično djelo počinjeno u odsustvu nepristrasnih svjedoka. "Stvarna tjelesna povreda" je takođe definisana u precedentnom pravu i uključuje šok i stanja nervoze, što ukazuje da se više pažnje poklanja na prepoznavanje psiholoških efekata zlostavljanja kako direktno tako i indirektno na preživjelog/žrtvu. Bez obzira na to, sistem koji se "fokusira na incident" neadekvatno tretira mnoge aspekte dugotrajnog prinudnog, nasilnog i prijetećeg ponašanja i često ignoriše psihološke efekte i oštećenja koje ono može da uzrokuje.

1. Zakon o Kriminalitetu u Porodičnom Nasilju i Žrtvama, iz 2004

Ovaj Zakon uključuje niz mjera kojim imaju za cilj da povećaju bezbjednost onih koji su preživjeli nasilje u porodici i povezuju neke krivične i civilne pravne lijekove. Zakonom se definiše sljedeće:

- (a) Kršenje naredbe o neuznemiravanju je od sada kazneno djelo:
- (b) Novi prekršaj - koji uzrokuje smrt djeteta ili osjetljive odrasle osobe:
  - a. Ukoliko dijete ili osjetljiva odrasla osoba umre uslijed posljedice nezakonitog djela osobe koja je član istog domaćinstva kao i on i imala čest kontakt sa njim, i da je tokom tog vremena postojao visok rizik od opasne fizičke povrede koja se mogla nanijeti djetetu ili osjetljivoj odrasloj osobi tim nelegalnim činom počinjenim od strane takve osobe, tada bilo koja osoba koja je u vrijeme napada bila član istog domaćinstva sa djetetom ili osjetljivom odraslom osobom i imala česte kontakte sa njim je kriva za zakonski prekršaj ukoliko je:
    - i. on osoba čiji je postupak izazvao smrt;
    - ii. bio ili je trebao biti svjestan rizika ozbiljne fizičke ozlijede nanijete djetetu ili osjetljivoj odrasloj osobi ovim nezakonitim postupkom, nije preduzeo određene očekivane razumne korake da zaštiti dijete ili osjetljivu odraslu osobu od rizika i da se čin desio pod uslovima koje je mogao da predvidi ili koje je trebao da predvidi.

Osoba koja je kriva za ovakav prekršaj smatra se odgovornom prema optužnici i osuđena na zatvorsku kaznu na period koji nije duži od 14 godina ili na novčanu kaznu ili oboje;

- (c) Produženje naredbe o uzdržavanju o svake vrste prekršaja na osudu ili pak oslobađajuću presudu ukoliko postoji kontinuiran rizik;
- (d) Produženje roka dostupnosti naloga parovima istog pola i onih koji nikada nisu živjeli zajedno;
- (e) Zakonski Pregledi ubistava počinjenih tokom porodičnog nasilja za odrasle;
- (f) Kodeks prakse sačinjen za žrtve i Komesar za žrtve i svjedoke. Kodeks treba da osigura da oni koji su preživjeli porodično nasilje dobiju jasne informacije o cjelokupnom krivično-pravnom procesu počevši od prijave događaja do istrage i presude kao i dostavu informacija o postojećoj podršci.

2. Zakonska regulativa koja olakšava vođenje istražnog postupka za žene koje su preživjele porodično nasilje

Odjeljak 23 Zakona o krivično-pravnom postupku iz 1988, omogućuje da Služba Državnog Tužioca („SDT“), pod strogo definisanim uslovima tokom dokaznog postupka, upotrijebi izjavu žrtve, bez pozivanja žrtve pred sudom. Oni moraju da dokažu, izvan razumne sumnje, da osoba koja je dala iskaz osjeća strah pri davanju dokaza ili je uklonjena u stranu. Žrtva ne mora da pruža dokaz da se on ili ona plaše. Ovaj dokaz može neko drugi da pruži, na primjer policijski službenik ili ljekar, a ponekad se može zaključiti iz ponačanja žrtve na sudu. Ukoliko sud odluči da se izjava može upotrijebiti pod odjeljkom 23, tada mora donijeti odluku da li izjavu treba isokristiti na ovaj način, u interesu pravde.

Zakonom o Pravima Omladine i Krivičnim Dokazima iz 1999., Uvedene su „posebne mjere“ za sve osjetljive ili obeshrabrene svjedoke (2002. god). Po zahtjevu žrtve, ove mjere mogu postati dostupne i mogu obuhvatati slijedeće:

- (a) Fizički pregled svjedoka tuženog u Kaznenom Sudu (za utvrđivanje da li je osjetljiv ili zastrašen)
- (b) Svjedočenja očevidaca (bilo da su osjetljivi ili zastrašeni) putem direktnog video linka u Kaznenom Sudu u Sudovima za prekršaje kao i za svjedočenja djece u slušajevima seksualnih zakonskih prekršaja, nasilja (uključujući prijetnje i surovo ponašanje) u Prekršajnim sudovima;
- (c) Dokaz dat „u četiri oka“ u Kaznenom sudu ili Sudu za prekršaje (bez obzira da li se radi o osjetljivom ili zastrašenom svjedoku);
- (d) Skidanje perika i odora u sudnici (nije primjenjivo u Prekršajnim sudovima) i
- (e) Upotreba video snimaka kao glavnih dokaza za osjetljive svjedoke u Kaznenim sudovima i za djecu svjedoke u slučajevima seksualnim zakonskih prekršaja i nasilja (uključujući prijetnje i surovosti) na Prekršajnim sudovima.

Dok su momentalna hapšenja i policijsko udaljavanje zlostavljača često korisna za žene i djecu kako bi dobili mnogo-potrebno prostora „za disanje“ i vremena da razmisle o slijedećim koracima. Započinjanje istrage, međutim, ne mora uvijek da bude u njihovom najvećem interesu.

C. Relevantnost Evropske Konvencije o Ljudskim Pravima („EKLP“) na porodično nasilje

EKLP je utkana u engleski zakon pod Zakonom o Ljudskim Pravima iz 1988 („ZLP“) i treba ga razmatrati u slučajevima porodičnog nasilja i istraga u cilju pronalaženja pravičnog balansa između prava pojedinca i prava zajednice.

ODJELJAK 2: PRISTUP PRAVOSUDU

A. Obaveze Vlade

Među-ministarska grupa o porodičnom nasilju predvodi Vladine aktivnosti kako bi osigurala koordinaciju svih ključnih odjeljenja koja se bave politikom vezanom za nasilje u porodici. Strategija koju Vlada primjenjuje u slušajevima porodičnog nasilja zasniva se na spriječavanju, podršci, zaštiti i pravičnosti, i vrši monitoring napretka putem godišnjih izvještaja. Vlada je odobrila Izvještaj Izabrane Komisije (iz Doma Naroda) o aktivnostima Ministarstva Unutrašnjih Poslova⁴ kojom je uspostavila Nacionalni Plan za Izvršenje u slučajevima porodičnog nasilja, koji definiše brojne intervencije.

---

⁴ Nasilje u porodici, nasilan brak i „Čast“, osnovano nasilje, Šesti izvještaj iz sezone 2007/08

Ni jedan zaključak iz Nacionalnog plana se ne fokusira na prevenciju i ranu intervenciju i fokus Vlade ostaje neproporcionalno zasnovan na mjerama definisanim krivičnim zakonom. Potrebno je učiniti više na spriječavanju nastanka porodičnog nasilja prvo, a zatim osigurati dugoročnu bezbjednost žrtava. Organizacija 'Pomoć Ženama' zamjera na činjenici što se stavlja preveliki naglasak na džender-neutralni pristup, koji nije efikasan jer svjedočenja pokazuju da muškarci koji prijavljuju nasilje u porodici često imaju drugačija iskustva od onih koje prijavljuju žene.⁵

- **Specijalni sudovi za nasilje u porodici („SSNP“)**

SSNP predstavljaju partnerski pristup u borbi protiv nasilja u porodici između: policije, tužilaca, osoblja sudova, odjeljenja za uslovne kazne i specijalizovanih službi za podršku žrtvama. Ova tijela rade zajedno rade kako bi identifikovali, ustanovili i dali procjenu rizika u slučajevima nasilja u porodici, pružili podršku žrtvama i poboljšali razmjenu informacija kako bi se što veći broj prekršilaca priveo pravdi. Ministarstvo Unutrašnjih Poslova da, uspostavljanjem specijalnih sudova, omogući da se slučajevi porodičnog nasilja porodičnog nasilja brzo detektuju i saslušaju pred posebno obučanim Prekršajnim sudovima.⁶

Postoje dokazi o značajnom povećanju broja uspješnih krivičnih postupaka koje su vodili specijalizovani sudovi.⁷ Najuspješniji SSPN su oni koji imaju jaka više-agencijska partnerstva, efikasne sisteme za prepoznavanje slučajeva i koji se fokusiraju na pružanje podrške žrtvama na sudu, dobru obuku, koji imaju osoblje posvećeno poslu i programe za počiniocima krivičnih djela.

Organizacija 'Pomoć ženama', u odgovoru na izvještaj Odabrane komisije, dala je je slijedeće preporuke:⁸

- (a) da se osnuje nacionalni program koji vrši monitoring i vrši procjenu rada SSPN-a;
- (b) da se razviju Sudovi za SPN, koji objedinjuju krivične, civilne o porodične slučajeve;
- (c) da sudije prekršajnih sudova, sudstva i sudsko osoblje (u SSNP i u drugim sudovima) dobije obuku iz oblasti porodičnog nasilja i
- (e) da Nezavisni savjetnici iz oblasti nasilja u porodici postanu nezavisni specijalisti, koje zapošljavaju posebne organizacije za nasilje u porodici i koje imaju obezbijedeno dugoročno finansiranje u cilju pružanja specifičnih usluga vezanih za džender.

- **Nezavisni savjetnici za nasilje u porodici („NSNP“)**

Ovi savjetnici pružaju profesionalnu podršku žrtvama tokom njihovog prolaska kroz krivično-pravni sistem i imaju ulogu jedinstvenog kontakt-centra. NSNP pružaju pomoć kroz cio tok trajanja jednog slučaja, od podizanja optužnice do pojavljivanja na sudu, a takođe pružaju pomoć sa smještajem i drugim pitanjima vezanim za određeni slučaj.⁹ Od kako su uvedeni NSNP, broj žrtava koje ne žele da podignu tužbe je opao i svjest o djeci koja mogu potencijalno biti ugrožena, je znatno povećana.¹⁰ Međutim, svaki NSNP je rasplinut na previše mjesta i postoji manjak NSNP, te svaki od njih pokriva, u prosjeku oko 150 slučajeva.

---

⁵ Odgovor dat od strane organizacije Pomoć ženama na Nasilje u Porodici, Nasilan brak i nasilje iz Časti , Šesti izvještaj iz sezone 2007/08

⁶ SSPN pregled 2007-8, 'Pravda i bezbjednost'

⁷ Porodično nasilje, nasilan brak i 'čast', para 277

⁸ WWW.womensaid.org.uk

⁹ Izvještaj UK o Aktivnostima Nacionalne Kampanje koja se provodi u okviru Kampanje Evropske Komisije, za Borbu Protiv Nasilja nad Ženama, uključujući Porodično Nasilje.

¹⁰ Ibid

Bilo je pritužbi na račun NSNP, o tome kako su dobijali sredstva kojim su ranije finansirani socijalni radnici i drugi organi iz lokalne zajednice. NSNP pružaju podršku samo visoko rizičnim žrtvama, te postoji osjećaj da oni, koji su izloženi manjem riziku, ili oni koji ne dobiju prijem u sklonište, ne dobijaju nikakvu podršku.¹¹ Vlada mora da obezbijedi dovoljno dodatnih sredstava za implementaciju njenih NSNP programa, a da ne prestane da finansira postojeće službe.

- Više-Agencijske Konferencije o Procjeni Rizika ('VAKPR')

VAKPR su susreti raznih državnih i dobrovoljnih službi širokog djelokruga kojim se uspostavlja forum za razmjenu informacija i odluka o zajedničkom aktivnostima da bi se smanjilo buduće nanošenje štete visoko rizičnim žrtvama i njihovoj djeci. Postoji namjera da VAKPR budu operativne, do 2010/11, u svakom dijelu UK.

Praksa je pokazala da agencije koje učestvuju u Konferencijama nemaju dovoljno vremena ni sredstava da prisustvuju redovnim i dugačkim sastancima.¹² Iz Agencije 'Pomoć Ženama' preporučuju da Vlada treba da izda naredbu o izradi kvalitativnog pregleda stanja o uticaju VAKPR na žrtve jer monitoring o učestalosti ponovljenog nasilja nad njima, nije adekvatan.

- Zabrana Pristupa Javnim Fondovima („ZPJF“)

Istraživanje koje su izvele Southhall Black Sisters (Crne Sestre iz Southhall-a), pokazuje da postoji bar 600 žena u UK koje imaju nesiguran status imigranata i koje doživljavaju nasilje u porodici.¹³ Pravilom utvrđenim ZPJF, određeno je da žena koja podleže imigracionoj kontroli, nema prava na povlastice vezane za ostvarivanje socijalne pomoći, podrške azilantima Ministarstva Unutrašnjih Poslova za tražioce azila i korisnicima javnog stanovanja. Međutim, upravo ove povlastice su potrebne žrtvama kako bi pobjegle iz porodičnog nasilja i u izvještaju koje je uradio Amnesty International UK, zaključeno je da je pravilo ZPJF neproporcionalno i da ugrožava ljudska prava kao što je pravo na život i pravo na oslobođanje od nehumanog i ponižavajućeg postupanja.¹⁴

Vlada je nedavno primjenila novu šemu po kojoj timovi ZPJF savjetuju ljude u vezi njihovih ličnih stanja i pokušavaju da pronađu rješenja njihovoj nemaštini. U ograničenom broju slučajeva savjetodavci pružaju usluge njege, uključujući smještaj i finansijsku podršku. Međutim, osnovana je nevladina kampanja za ukidanje Zabrane Pristupa Javnim Fondovima, koja ima za cilj promjenu zakona tako da žene koje su doživjele porodično nasilje i koje imaju nesiguran imigracioni status, mogu da pristupe javnim fondovima. Organizacija „Pomoć Ženama“ preporučuje da žene koje su doživjele nasilje u porodici treba da budu izuzete od pravila ZPJF.

- Centri za žrtve seksualnog nasilja („CŽSN“)

Osnovani su kako bi osigurali da žrtve dobijaju adekvatnu psihičku i fizičku njegu i finansirani su zajedničkim sredstvima lokalne vlasti, zdravstvenih službi i policije. Nezavisni Savjetnici za Seksualno Zlostavljene su takodje uvedeni kako bi pružili podršku žrtvama na sličan način kao što to čine NSPN. Trenutno postoji 19 CŽSN ali Vlada namjerava da razvije CŽSN u svakoj policijskoj zoni djelovanja do 2011.¹⁵

- Programi za prestupnike

---

¹¹ Ibid, para 95

¹² Porodično nasilje, Prisilan brak i 'čast', para 92

¹³ Kako mogu da je podržim? Nasilje u porodici, imigracija i žene bez prava na pristup javnim fondovima, autori Southhall Black Sister i Women's Resource Centar

¹⁴ Bez pristupa, bez bezbednosti, Neuspjeh Vlade da zaštiti žene od nasilja 2008, str 19

¹⁵ Porodično nasilje, Prisilan Brak i „Čast“, para 92

Ovi programi se bave uzrocima nastanka nasilja u porodici tako što pružaju pomoć prestupniku kako bi razumeo zašto koristi nasilje i da osiguraju da nasilnici preuzmu odgovornost za ovo nasilje dok ih uče strategijama ponašanja kako bi spriječili buduće zlostavljanje. Ustanovljena je potreba za boljim istraživanjem jer ne postoje pouzdani dokazi o efikasnosti programa za prestupnike u UK, te je potrebno je da Služba za uslovno kažnjavanje uvede bolji način prikupljanja podataka.¹⁶ Manjak mjesta u ovim programima znači da neke žrtve nije moguće zaštititi od budućeg napada.

Organizacija „Pomoć Ženama“ preporučuje da svi koji su osuđeni zbog počinjenog nasilja u porodici treba da budu upućeni na programe za prestupnike, bez obzira na nivo prekršaja koji su počinili i da žrtvama treba ponuditi pomoć čim se prestupnici upute na ove programe.

B. Policija

Najviše rukovodstvo policijske službe je odlučilo da unaprijedi policijsku intervenciju ali mnogi pojedinci u policijskoj službi još uvijek ne reaguju adekvatno u slučajevima nasilja u porodici.¹⁷ Potrebno je da policijska služba osigura da svaki pojedinačni policajac dobije brzu obuku kako da reaguje u slučaju porodičnog nasilja.¹⁸

Samo manji procenat slučajeva nasilja u porodici se prijavljuje policiji, a još manji broj završi hapšenjem ili optužnicom. Pogrešna procjena urađena od strane policije, da adekvatno procjeni rizik od opasnosti za žrtvu je, u nekim slučajevima, imala za posljedicu ubijstvo, koje je moglo biti spriječeno.¹⁹ Postoji odsustvo svijesti o uslovima koji mogu da izazovu nasilje u porodici i nesposobnost prepoznavanja faktora rizika u prošlosti prekršioca.²⁰ Ne postoji uputstvo niti jedan standard koji opisuje rizike po kojem se može procijeniti vjerovatnoća nastajanja porodičnog nasilja. Međutim, jedan sinhronizovan rad među svim relevantnim agencijama bi poboljšao sveukupnu doslednost u djelovanju.²¹

Ukupni procenat osuda za djela nasilja u porodici je izrazito nizak i iznosi oko 5%, a kao razlog za to se iznosi kombinacija slijedećih uslova: od poteškoća pri pronalasku dovoljnih dokaza o zlostavljanju, kako bi se ispunio uslov o neospornosti dokaza, visoka stopa povlačenja izjava od strane žrtava i dalje povlačenje kada slučaj dođe pred sud.²²

Zakonom o Porodičnom Nasilju, Kriminalu i Žrtvama iz 2004, uvedeno je novo krivično djelo za prekršaj naredbe o zabrani uznemiravanja, time što je pretvoreno u krivično djelo, kažnjivo do pet godina zatvora. Međutim, neki policajci izdaju samo upozorenja na prekršaj ili naloge (uključujući one o narušavanju naredaba o zabrani uznemiravanja). Ovo je u cijelosti neprikladno i opasno u slučajevima nasilja u porodici i policijska služba mora da osigura da svi policajci budu eksplicitno instruisani da ne upotrebljavaju mjere izdavanja upozorenja i Vrhovni Tužilački Sud mora da kažnjava nepoštovanje naredbi.

Organizacija „Pomoć Ženama“, u odgovoru na Izvještaj Ministarstva Unutrašnjih Poslova, preporučuje obaveznu obuku svih policajaca o svim segmentima čina zlostavljanja u porodici, procjenu rizika, upravljanje rizikom kod prekršioca i prikupljanja podataka.²³

D. Služba Državnog Tužioca („SDT“)

---

¹⁶ Ibid, Zaključak Para 79

¹⁷ Ibid, Para 201

¹⁸ Ibid, Para 202

¹⁹ Ibid, Para 191

²⁰ Izvještaj sačinjen od strane Nezavisne Komisije za Pritužbe na Rad Policije u julu 2007

²¹ Udruženje Šefova Policijskih Odsjeka

²² Porodično nasilje, Prisilan brak i „Čast“, Para 267

²³ Odgovor „Pomoć Ženama“ na Nasilje u Porodici, Prisilan Brak i „Čast“- Osnovano nasilje- Šesti Izvještaj o Sesiji 2007-08

Služba Državnog Tužioca je glavni tužilački organ za Englesku i Vels, koji je razvio politiku za vođenje istrage u slučajevima porodičnog nasilja i uputstvo o tome kako osuditi počinioca. Namjera je da se presudama odrazi ozbiljnost događaja koji se desio, uključujući bilo koji elemenat postojanja namjere ili upornog ponavljanja određenog ponašanja kod počinioca i ozbiljnost nanijete ozlijede.²⁴ SDT je odlučna da informiše žrtve o toku trajanja postupka i da ne zanemari pri tome njen interes.²⁵

U postupku odlučivanja o tome da li da podigne optužnicu, tužilac sa iskustvom u vođenju slučajeva porodičnog nasilja, će koristiti dva testa:

- (a) dokazni test- kojim mora prikazati dovoljno dokaza koji pružaju razumnu vjerovatnoću za osudu i
- (b) test od javnog interesa – ukoliko slučaj prođe dokazni test i SDT smatra da je tužba u javnom interesu.

SDT uzima u obzir faktore kao što su posledice istrage i tužbe po žrtvu i stav žrtve. SDT nekada, u slučajevima kada raspolaže sa dovoljno dokaza, nastavlja sa istražnim radnjama čak i kada je žrtva povukla tužbu, čime se obeshrabruje zastrašivanje žrtvi i očevidaca.

SDT pruža uvjeravanja da će raditi uz policiju i druga tijela u krivično-pravnom sistemu, kako bi unaprijedio svoje poznavanje porodičnog nasilja. Specijalizovani tužioc i koordinatori porodičnog nasilja, uvedeni su u svim oblastima. Službenici za brigu o svedocima su uspostavljeni kako bi osigurali da samo jedna kontakt osoba pruža podršku žrtvama i očevidcima tokom trajanja slučaja.²⁶

Posebne mjere mogu da se preduzmu kako bi se omogućilo žrtvi ili svjedoku da pruže dokaze upotrebom snimljenog materijala u sudnici i dozvoljavanjem upotrebe dokaza preko tele-linka i video rekordera.²⁷ Praktična i psihološka podrška i specijalne službe za zagovaranje u slučajevima porodičnog nasilja su takođe na raspolaganju.²⁸ Vlada je investirala preko 3 miliona funti kako bi popravila smještaj za boravak svjedoka i 90% Sudova za prekršaje i Kaznenih Sudova sada raspolažu sa odvojenim čekaonicama za žrtve i svjedoke.²⁹

SDT je prihvatila činjenicu da sve žrtve neće da traže pravdu putem krivičnog zakona, jer neke se više odlučuju za parnične pravne lijekove ili druge mehanizme podrške.³⁰ Takođe navode da će politiku nasilja u porodici primenjivati u slučajevima krivičnih djela koje se dogode u porodičnom kontekstu, a uključuju žrtve i počinioce, bez obzira na njihove godine.

U decembru 2006, Vijeće za Uspostavljanje Smjernica za Osude, izdalo je smjernice o odlučivanju o osudama u slučajevima porodičnog nasilja koje si bile usmjerene ka ujednačenijem donošenju presuda i obezbjeđivanju da se počinioci valjano kazne.³¹ Kao početna tačka za presudu, delo počinjeno u porodičnom okruženju ne treba smatrati kao manje ozbiljno od dela počinjenog van porodičnog konteksta. Izlaganje djece napadu (direktno ili indirektno), je otežavajući faktor jer će na njih vjerovatno imati nepovoljan uticaj, svjedočenjem ili spoznajom nasilja.

E. Pravni savjet

---

²⁴ CPS Politika Vođenja Tužilačkog Postupka u Slučaju Nasilja u Porodici 2005, Para 7.1

²⁵ Ibid, para 7.6

²⁶ Pomoć Ženama“ na Nasilje u Porodici, Prisilan Brak i „Čast, Para 273

²⁷ Ibid, Para 9.2

²⁸ CPS Politika za Vođenje Tužilačkog Postupka u Slučaju nasilja u Porodici 2005, Para 5.1

²⁹ Izvještaj UK o aktivnostima tokom Nacionalne Kampanje, koja su izvedena u okviru Kampanje Evropskog Savjeta za borbu protiv Nasilja nad Ženama, uključujući porodično nasilje

³⁰ CPS politika za Vođenje Istraga u Slučajevima Porodičnog Nasilja, 2005 Para 1.5

³¹ Sveobuhvatni principi: Porodično nasilje i Kršenje Zaštitne Mjere, Savjet za Uspostavljanje Smjernica za Osude

Pravni savjet pomaže oko troškova pravnog savjetnika za žrtve koje ne mogu priuštiti plaćanje svojim sredstvima. Da li je neko ispunjava uslove zavisi od vrste pravnog problema koji imaju, prihoda i imovine, od toga da li postoji izvjesnost da se slučaj dobije i da li vrijedi investirati vrijeme i novac, koji potreban da bi se slučaj dobio. U većini slučajeva, prihod i imovina supruga ili partnera žrtve se takođe uzimaju u obzir tako da to često znači da žrtva nema pravo na pravnu pomoć uprkos činjenici da nemaju pristupa tim sredstvima.

Ne postojanje mogućnosti korišćenja pravne pomoći znači da neke žrtve ne mogu da vode slučaj sudskim putem, pogotovo u građanskim parnicama. Volonterska organizacija „Prava žena“ je izračunala da trošak dobijanja građanskog naloga, iznosi od £300 sa samoodbranu pred sudom do £3,000 sa advokatskim zastupanjem.

ODJELJAK 3: VANSUDSKI PROGRAMI ZAŠTITE

1. Humanitarne organizacije i Grupe za podršku ženama

Postoje mnogobrojne grupe za podršku, koje su na raspolaganju žrtvama porodičnog nasilja, a tri najveće organizacije su:

(a) Pomoć ženama

Pomoć ženama je nacionalna dobrotvorna organizacija za pomoć u slučajevima nasilja u porodici, koja koordiniše i podržava mrežu od preko 300 lokalnih organizacija po cijeloj Engleskoj i pruža podršku za preko 500 projekata, koji uključuju smještaj u utočišta, službe za podršku, dječije službe, telefonske linije za pomoć i informativne službe. Prema navodima dobrotvorne organizacije, Pomoć ženama godišnje pruža pomoć za preko 250,000 žena i djece, u prosjeku.

Rad ove humanitarne organizacije je sagrađen na temeljima vođenja kampanja tokom trideset godina i na razvijanju novih odgovora na porodično nasilje. Raspoložive službe uključuju:

- (i) smještaj u utočišta,
- (ii) službe na terenu – uključujući informativne službe u seoskim krajevima i specijalističke službe za žene iz manjinskih zajednica,
- (iii) mobilna podrška – nudi podršku ženama bez obzira da li su smještene u utočište ili ne. Mobilna podrška je specifična vrsta terenske podrške koja pomaže ženama koje žele da ostanu u svojim domovima (bez obzira na vrstu stanovanja koje imaju) ili one koje se nalaze u smještaju za prvu pomoć ili neku drugu vrstu privremenog smještaja,
- (iv) naknadna njega i preseljenje – organizacije za pružanje utočišta obično pružaju kontinuiranu podršku ženama i djeci koji su bili smješteni u utočište, pa kasnije izašli. Ovakav vid pomoći se odvija putem posjeta savjetnice zadužene za ugroženu ženu u njenom novom domu, putem posjeta organizaciji koja je pružila utočište ili putem službenika koji je preuzeo slučaj nakon preseljenja i koji se finansira putem šeme „mobilne podrške“,
- (v) grupe za podršku,
- (vi) aktivnostima i službama za podršku djeci,
- (vii) usluge nezavisnog zagovaranja i
- (viii) Besplatne Nacionalne Linije za Pomoć za Slučajeve Nasilja u Porodici, raspoložive 24 sata, na koju se u toku prošle godine obratilo 250,000 osoba.

(b) Utočište

Od momenta uspostavljanja prvog svjetskog utočišta 1971. god za žene koje su pobjegle od nasilja u porodici, Utočište je preraslo u najvećeg pružaoca hitnog smještaja i psihičke i praktične pomoći za žene i djecu u zemlji i vodeći zagovarač u kampanji za okončanje nasilja u porodici.

Moto Utočišta se zasniva na osnaživanju putem ohrabriranja i podrške ženama i djeci da preuzmu upravljanje njihovim životima i da nastave dalje u pozitivnim smjeru. Cilj im je da obezbijede široku lepezu usluga i da snažno zagovaraju protiv nasilja u porodici, u korist žrtava žena i djece. Program Utočišta je sastoji od:

- (i) Pružanja usluga – pružanje visoko kvalitetnih usluga ženama i djeci, a podrazumijeva nacionalnu liniju za pomoć, sigurne kuće, inicijative za pomoć u lokalnoj zajednici i savjetovanje.
- (ii) Prevencija - pomoć u sprječavanju nasilja u porodici putem vođenja kampanja, edukacijom, obukom i istraživanjem. Utočište radi u partnerstvu sa drugim agencijama kako bi podizali svijest o porodičnom nasilju, njegovim uzrocima i rješenjima i
- (iii) Zaštita – zalaganjem za promjene, poboljšanja i implementaciji zakona i ohrabriranjem drugih agencija da razviju usluge dobre prakse i trajne pristupe kako bi izašli u susret potrebama žena i djece koje su pretrpjeli porodično nasilje.

(c) Nacionalni Centar za Porodično Nasilje („NCPN“)

Ovo je specijalizovani centar koji pomaže žrtvama da dobiju naredbe o neuznemiravanju kao druge vrste sudskih naloga. Uzimaju izjavu od žrtve (uključujući podatke o djeci), a osoblje pruža savjet o raspoloživim pravnim lijekovima kao i o cjelokupnom sudskom procesu. NCPN zatim ugovori vreme i mjesto odlaska na sud i priprema izjavu svjedoka. Ukoliko žrtva ispunjava uslove za dobijanje finansijske podrške iz javnih sredstava, dodjeljuje joj se advokat, koji ih sačeka u sudu, a ukoliko ne ispunjavaju uslove, tada NCPN pruža pomoć na sudu u vidu „prijatelja“, koji sjedi sa žrtvom tokom cjelokupnog sudskog postupka.

NCPN ima za cilj da izvede slučaj pred sud prvog radnog dana nakon prvog kontakta, ali isto tako raspolaže načinima kako da se bavi slučajevima koji zahtjevaju hitno postupanje. Studenti prava sa univerziteta i centri za obuku, širom zemlje, policijske službe i Vladine agencije, kontinuirano prolaze kroz obuke kako bi pomogli NCPN da pruže gore navedene usluge.

2. Hitni smještaj

Sigurna kuća je od najveće važnosti za žrtve porodičnog nasilja, mada su za njeno uspostavljanje potrebna sredstva i planiranje od strane Vlade. Odjeljenje za Zajednice i Lokalnu upravu je investiralo u plansko obezbjeđivanje sredstava za utočišta, međutim postoji ogromni nesklad između lokalnih vlasti i različitim djelovima UK.

(a) Utočište

Utočište je sigurna kuća za žene i djecu koji bježe od porodičnog nasilja. Adresa se drži u tajnosti i muškarcima je zabranjen pristup u zgradu. Utočište je mjesto u kojoj žene mogu biti sigurne da su bezbjedne i gdje imaju pristup psihološkoj i praktičnoj podršci od strane osoblja koje razumije kroz čega su prošle. Svaka žena u utočištu bježi od zlostavljanja, što znači da može da podijeli svoja iskustva i ponudi jedna drugoj podršku.

Postoji preko 500 utočišta i službi za podršku u Engleskoj, Škotskoj, Velsu i Sjevernoj Irskoj. Prošle godine, skoro 42,000 žena i djece je boravilo u utočištima u Engleskoj. Neka utočišta mogu da obezbijede smještaj za veći broj žena i djece dok su neka male kuće. Neka utočišta su namijenjena

isključivo ženama, koje dolaze iz specifičnog etničkog ili kulturnog područja. Takođe, mnoga utočišta su predviđena za pružanje zaklona osobama sa invaliditetom i imaju osoblje i volontere koji mogu da pruže pomoć ženama i djeci sa posebnim potrebama.

Većina utočišta sada ima specijalizovano osoblje za rad sa djecom i koji nude različite usluge za djecu kao što su:

- (i) aktivnosti za igru u sklopu ustanove kao i igrališta za dnevne aktivnosti;
- (ii) aktivnosti kroz igru tokom raspusta;
- (iii) informacije i podršku u pronalaženju adekvatne škole ili predškolske ustanove;
- (iv) sesije sa majkama kako bi se utvrdile specifične potrebe svakog djeteta;
- (v) informacije i podršku o pravnim pitanjima koje se odnose na djecu;
- (vi) zagovaranje u korist žena i djece u vezi drugih službi, poput socijalnog radnika;
- (vii) podrška u pristupanju eksternih usluga za podršku djeci (na pr. Svajetovanja);
- (viii) sastanci sa djecom kako bi se analizirali negativni uticaji u utočištu i
- (ix) izleti (na pr. sport i izletišta za odmor) i odmori.

Organizacije koje obezbjeđuju utočišta pružaju informacije, prijateljstvo i podršku sadašnjim i bivšim korisnicima smještaja. Takođe, neka utočišta imaju terenske službe, mobilnu podršku ili kućne službe koje žene i djeca, koja su napustila ili nikada nisu koristila, mogu da koriste za podršku.

Za više informacija ili kako naći mjesto u utočištu, žrtve porodičnog nasilja mogu da pozovu Besplatnu, 24-časovnu Liniju za Pomoć za Slučajevne Porodičnog Nasilja, koji se odvija u partnerstvu između Pomoći ženama i Utočišta. Pored toga, mnogobrojne organizacije koje imaju utočišta imaju javne brojeve telefona i može ih se nazvati direktno. U drugom slučaju, moguće je kontaktirati organizacije koje pružaju utočišta preko policije, putem Samarićana, socijalne službe ili Biroa za Savjete Građanima.

(b) Sigurnosni programi

Sigurnosni programi omogućuju ženama i djeci da ostanu u njihovim domovima instaliranjem sigurnosnih mjera (dodatnih brava, alarma, itd), i time smanjuju mogućnost uznemiravanja njihovih života. Međutim, uočeno je da su ovi programi često korišteni od strane lokalnih vlasti kao jeftiniji pravac djelovanja od onog gdje se mora pružiti alternativni smještaj, te ih treba primjeniti samo kada se žrtvi može garantovati bezbjednost.³² Preporuka koja je data od strane „Pomoć Ženama“ kaže da se sigurnosni planovi mogu primjeniti nakon valjane procjene rizika i mjera za upravljanje rizikom i sa specijalizovanom podrškom za žrtve koje su pretrpjele zlostavljanje i njihovu djecu, a koje su uključene u ukupnu cijenu troška ovog plana.

(c) Privremeni i Stalni Smještaj

Žene koje su natjerane da bježe iz svojih domova zbog nasilja u porodici mogu da se obrate za pomoć Jedinicama Lokalne Uprave za Beskućna lica ili Kancelarijama za Stanovanje. Na osnovu Zakona o Stanovanju iz 1996. i Zakona o Beskućnicima iz 2002., ukoliko žrtva koja je zlostavljana u porodici pobjegne iz kuće za stalno ili privremeno, kao posljedica nasilja u porodici, lokalna vlast je obavezna

---

³² Porodično Nasilje, Prisilan Brak i „Čast“, para 223

da obezbijedi privremeni smještaj u toku donošenja odluke da li žrtva ima prioritet kada je u pitanju dalja pomoć za stambeno zbrinjavanje. Individue se smatraju prioriternim slučajevima ukoliko su nezaštićene zbog nastanka porodičnog nasilja.

Pristup trajnom rješavanju stambenog pitanja za žene i djecu koja su napustila svoje domove je ključni faktor za oporavak, međutim, tu postoje značajni problemi sa sadašnjim ispitivanjem prioriteta za stambeno zbrinjavanje.³³ Zbog tajnosti slučajeva vezanih za zlostavljanje, često je žrtvama teško da prikažu dokaze o nasilju, tako da se dugoročno stambeno zbrinjavanje dodjeljuje drugima sa liste prioriteta. Predlaže se donošenje amandmana na Zakon o Stanovanju i Obnovi, koji bi uključio novi odjeljak, ustanovljen kako bi obezbijedio da sve žrtve porodičnog nasilja (sa ili bez zavisne djece), imaju prioritet u rješavanju stambenog pitanja. Takođe je predloženo da lokalne vlast uvedu neki vid podrške žrtvama kao što su bezkamatni krediti, koji bi im pomogli u preseljenju.³⁴

3. Služba socijalne zaštite

Postoji mit da će socijalni radnik ukloniti djecu iz njihovih domova i postaviti ih u ustanove za zbrinjavanje, kada se nalaze u porodici u kojoj se dešava nasilje. Ovakav slučaj je, u stvari, veoma redak. Socijalni radnici su obučeni da pruže podršku majkama i rade sa njima kako bi držali djecu u bezbjednim uslovima i dalje od onoga ko bi ih mogao povrijediti.

Službe socijalne zaštite mogu da pomognu žrtvama porodičnog nasilja i njihovoj djeci na brojne načine, koji uključuju:

- (a) pružanje informacija, i upućivanje u specijalne službe za pružanje podrške u slučajevima porodičnog nasilja;
- (b) razgovor sa žrtvama (i), ili djecom o njihovim brigama vezanim za zaštitu djeteta;
- (c) određivanje socijalnog radnika za porodicu koji može redovno da ih posjećuje i ponudi podršku;
- (d) organizovanje sastanaka za zaštitu djeteta koji uključuje različite profile relevantnih ljudi pored žrtvi, djecu, školu, zdravstvene radnike i socijalne radnike, kako bi planirali najbolje načine da zaštite djecu;
- (e) pružanje pomoći u pronalaženju i/ili plaćanju čuvanje djece i
- (f) putem pisanja izjava podrške, koja bi pomogla u slučaju krivičnog ili nekog drugog sudskog postupka.

4. Uloga zdravstvenih radnika

Odjeljenje za zdravstvo je uvelo mjere kao i priručnik za pomoć zdravstvenim radnicima u prepoznavanju žrtava porodičnog nasilja. Oko 30% porodičnog zlostavljanja počinje tokom trudnoće i jedna od tri žene koje traže hitnu medicinsku pomoć u centralnim gradskim bolnicama je pretrpjela porodično nasilje.³⁵ Trudne žene obično pregledaju profesionalci, koji uzimaju podatke iz opšte društvene prošlosti, a obuke su ustanovljene za više medicinske sestre u ginekologiji, a takođe je osnovana i Savetodavna Grupa za Porodično nasilje i Trudnoću. Konsultacije sa zdravstvenim radnicima mogu da budu jedna od rijetkih prilika kada žrtvu ne prati nasilnik.

---

³³ Ibid Para 251

³⁴ Ibid, Zaključak, Para 66

³⁵ Gazmarin J.A. (2000) Nasilje i Reprodukativno Zdravlje: Sadašnje Znanje i Buduće Smjernice, citirano u Komisiji za Izbor o Porodičnim Pitanjima (Šesti izvještaj)

Izborna Komisija izvještava kako zdravstvena usluga loše reaguje na ove mjere i postoje dokazi da neki zdravstveni radnici, pogotovo iz opšte prakse ignorišu obavezu dostavu podataka. Prestupnici često prilaze zdravstvenim radnicima opšte prakse ili drugim zdravstvenim agencijama tražeći pomoć uz uvredljivo ponašanje tako da je od ogromne važnosti da je zdravstveno osoblje propisno obučeno.³⁶ Ostali zdravstveni radnici nisu prošli nikakvu obuku o nasilju u porodici.

Zdravstveni radnici u opštoj praksi koji brinu o sveukupnom zdravlju pacijentkinja i njihove djece mogu da pruže podršku na slijedeće načine:

- (a) da saniraju povrede i/ili ublaže depresiju;
- (b) pruže informaciju o/ili upute na specijalizovane službe za nasilje u porodici i
- (c) precizno zavedu ozlede i/ili depresije i njihove uzroke. Ovo može biti koristan dokaz postojanja nasilja u porodici u nekom budućem vansudskom ili sudskom postupku i/ili zahtjevu za stambeno zbrinjavanje.

Britansko Udruženje Medicinara preporučuje da informacije o službama za porodično nasilje treba da budu dostupne u svim okruženjima i da svi profesionalni medicinski radnici treba da primenjuju selektivna kao i rutinska pitanja kod svih pacijenata. Ispitivanja su pokazala da će ljekari, koji su bili na obuci, češće postavljati pitanja o porodičnom nasilju, i tako povećati vjerovatnoću da im pacijenti povjere informacije o zlostavljanju.³⁷

5. Zdravstveni posjetioci

Mnogi zdravstveni posjetioci su obučeni da pozitivno reaguju na majke i djecu koja su doživjela nasilje u porodici i većina ih je imala ranije iskustvo u radu sa porodicama koje su pretpjele nasilje. Zdravstveni radnici su zainteresovani za sveukupno zdravlje i dobrobit majki i djece koje uključuje i uticaj koji na njih ostavlja porodično nasilje.

Zdravstveni posjetioci mogu da ponude pomoć na slijedeće načine:

- (a) da pruže majkama informacije o specijalnim službama za podršku o porodičnom nasilju;
- (b) napišu uputnicu za službu socijalnog rada ukoliko postoji prijetnja za bezbjednost djece;
- (c) da dokumentuju ozlijede i/ili izjave o porodičnom nasilju koje mogu da budu korisni dokaz u krivičnoj i/ili građanskoj parnici i/ili kod podnošenja zahtjeva za stambeni smještaj, i
- (d) da razuvjere majke da nasilje nije njihova greška i da mogu da dobiju pomoć.

6. Agencije za podršku djeci

Postoje brojne agencije koje mogu da pruže podršku žrtvama porodičnog zlostavljanja i njihovoj djeci i uključuju slijedeće:

- (a) Lokalne Jedinice u Službi Porodice nude široku lepezu usluga koje podrazumevaju savjetovanje i grupe za podršku djeci;
- (b) Specijalizovani radnici za djecu ili porodicu, koje se nalaze u mnogobrojnim utočištima širom zemlje;

---

³⁶ Počiniooci Porodičnog Nasilja: Identifikacija potreba kako bi se uspostavila rana prevencija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, april 2006, citirano u Komisiji za Izbor o Porodičnim Pitanjima (Šesti izvještaj)

³⁷ Glowa, Frasier & Wang (2003) citirano u Komisiji za Izbor o Porodičnim Pitanjima (Šesti izvještaj)

- (c) Roditeljska Linija Plus, koja predstavlja servis za podršku roditeljima putem telefona;
- (d) Siguran početak je Vladin program koji se zalaže za dostavu najboljeg početnog koraka u životu svakog djeteta. Program okuplja edukatore iz predškolskih ustanova, profesionalce koji brinu o djeci i one koji pružaju podršku zdravlju i porodici i
- (e) Dječija Linija, koja je besplatna 24-časovna linija za pomoć djeci i mladim ljudima kojima je potreban razgovor.

ODJELJAK 4: PROGRAMI ZA PREVENCIJU NASILJA

1. Projekat za Spriječavanje Porodičnog Nasilja („PSPN“)

Programima za spriječavanje nasilja upravljaju organizacije poput PSPN, koja je registrovana humanitarna organizacija. Programi su otvoreni za svakog muškarca koji ustanovi da ima problem zbog nasilničkog ponašanja prema ženama ili ima nagon za zlostavljanjem. Muškarci se mogu uputiti na program prevencije nasilja putem državnih agencija uključujući Službe za Uslovne Kazne, Službe za Socijalni Rad i Porodične Sudove ili se mogu sami prijaviti. Državne agencije obično finansiraju učešće muškaraca koje upute. Oni koje se sami prijave mogu da plate cijenu učešća na osnovu skale u zavisnosti od primanja. PSPN posjeduje listu čekanja za muškarce koji se sami prijave, i ponekad je potrebno da čekaju i do dva mjeseca prije prvog razgovora i procjene stanja.

(a) Pojedinačna procjena

Svi muškarci koji su upućeni u PSPN prisutvuju individualnoj procjeni stanja, koja može da se donese nakon nekoliko sesija. Cilj je da se procjeni njegova motivacija i da li će imati koristi od grupnog programa. Kriterijum za prijem na PSPN program su:

- Da je muškarac u stanju da prepozna da koristi nasilje;
- Da je sposoban da uvidi da upotreba nasilja za sebe predstavlja problem;
- Da je u stanju da prihvati odgovornost i da prestane sa upotrebom nasilja;
- Njegova emotivna i psihološka dobrobit i sadašnji ili raniji mentalni zdravstveni problemi ga neće spriječiti u korišćenju programa;
- On razumije uslove koji se primjenjuju za njegovo prisustvo na programu i
- Njegovo prisustvo vjerovatno neće značajno povećati bezbjednosni rizik po njegovog bivšeg partnera, djecu ili ostale.

Kada su muškarci upućeni od strane zakonske agencije, PSPN pruža agenciji detaljan izvještaj o procjeni tog čovjeka, sa naznakom da li su spremni da mu ponude mjesto u Programu za Prevenciju Nasilja ili daju obrazloženje ukoliko nisu. U slučaju Socijalne Službe i Porodičnih Sudova, procjene rizika mogu da se daju tokom nekoliko sesija, uključujući seriju intervju sa bivšom partnerkom. U takvim slučajevima, agencija koja je izvršila upućivanje sprovede i procjenu djece ukoliko su i ona uključena u slučaj.

(b) Strukturalni Program Grupnog Rada

Program za grupni rad koji je razvio PSPN sadrži 32 strukturne sesije osmišljene da pomognu muškarcima da shvate zašto imaju nasilno ponašanje, kako mogu da ga promene i kako mogu da rade

na uspostavljanju odnosa koji podrazumjevanju poštovanje prema ženama. Na muškarcima je izazov u preuzimanju odgovornosti za njihove postupke više nego da optužuju njihove partnerke ili spoljašnje faktore za njihovo nasilničko ponašanje. Muškarce uče kako da na kritičan način procjene svoj pol na osnovu očekivanja od njih samih i njihovih partnera.

Program za grupni rad je specijalno namijenjen obrađivanju stanja porodičnog nasilja. Zasniva se na širokom spektru pristupa koji uključuju: kognitivne analize ponašanja, teoriju društvenog učenja, psihodramu, psihoterapiju i vještinu učenja ponašanja u vezi.

Strukturalni program se predaje u dvije faze. Prva faza se fokusira na zaustavljanju fizičkog i seksualnog nasilja. Druga faza obuhvata veći dio programa i fokusira se na zaustavljanju drugih oblika zlostavljanja i razvoju vještine ponašanja u vezi. Prvi program je koncipiran na cikličnoj osnovi i prima nove članove svakih šest sedmica. Grupne sesije traju tri sata i sedmično se održavaju u večernjim časovima.

(c) Grupe za rad u nadgradnji

PSPN je formirala grupe, koje se sastaju svakih 14 dana, i sastoje se od muškaraca koji su završili Program strukturalnog grupnog rada i pružaju kontinuiranu podršku muškarcima kako bi održali uspostavljene promjene i ohrabрили neagresivno ponašanje i njegovali odnos pun poštovanja.

(d) Individualni rad

Tokom svog iskustva, PSPN su uočili da individualni rad nema isti potencijal za „poželjnu konfrontaciju“ jer ne pruža iste mogućnosti za muškarce da nauče jedni od drugih i prekinu tišinu koju mnogi nasilnici strvore. Prema potrebama, PSPN samo nudi individualni rad muškarcima koji prisutvuju grupama ali imaju potrebu za dodatnom podrškom zbog poteškoća u jezičkom i pismenom smislu, ili za one kod kojih postoje naročiti rizici po sigurnost partnera i rizika od samoubistva.

2. Pomoć za prekršioce

Druge organizacije kojima se počinioci porodičnog nasilja mogu obratiti ili na koje mogu da budu upućeni, su slijedeće ustanove:

- (a) AVP London – koji oržavaju radionice širom zemlje za sve koje imaju problem sa savladavanjem besa i sa komunikacijom i koji traže alternative nasilnom ponašanju;
- (b) Projekat za svakog čovjeka – je nacionalna linija za pomoć za sve koji su zabrinuti zbog nasilja. Takođe nudi savjetodavnu službu za nasilnike koji žele da promene svoje ponašanje;
- (c) Poštovanje – nudi savjet i informacije za počinioce nasilja u porodici i
- (d) Program za slobodu – orgnizuje kontinuiran program u trajanju od 12 sedmica za sve muškarce koji žele da prestanu sa nasiljem nad ženama i djecom. Ustanove se finansiraju iz privatnih izvora ili od strane raznih državnih agencija.

3. Društveni trošak

Trošak porodičnog nasilja za privredu UK i javne službe je procijenjen na £25.3 milijardi u 2005-6, što ukazuje na potrebu za uspostavljanje efikasnijeg mehanizma za prevenciju. Prepoznavanje visoke cijene porodičnog nasilja na račun poslodavaca i privrede, urađeno je od strane Korporativne Alijanse Protiv Porodičnog Nasilja. Oni su grupa privrednika i poslodavaca koji su riješeni da se obračunaju sa

nasiljem u porodici na radnom mjestu. Preko 160 kompanija i mnogobrojne organizacije iz javnog sektora su se pridružile alijansi, koja zastupa preko dva miliona zaposlenih.³⁸

4. Javno finansiranje

Centralna vlada utvrđuje dnevni red za ukupnu politiku vladinog finansiranja volonterskih i društvenih organizacija i finansiranje može da bude raspoređeno putem posredničkih finansijera kao što su lokalne vlast, koje su u povoljnijem položaju da odluče o lokalnim prioritetima koje je potrebno finansirati na osnovu svog znanja lokalnih potreba.

Kroz izvještaj urađen od strane organizacije „Novi Filatrop kapital“, o finansiranju službi porodičnog nasilja, zaključeno je da su izuzetno slabo finansirani u smislu Vladinih investicija i humanitarnih davanja. Na primjer, prihvatilište za magarce je dobilo dvostruko više sredstava, od ukupno £17 Mil, koja su dodijeljena za tri najveće donatorske organizacije, koje se bave nasiljem u porodici.³⁹

Londonska Vijeća su nedavno usmjerila £720,000 u projekte koji se bave nasiljem, s tim da je Resursni Ženski centar dobio £600,000, da bi omogućio savjetovanje, obuku i podršku organizacijama koje se bave porodičnim nasiljem. Ova pomoć omogućuje malim organizacijama da organizuju akreditovane obuke, predavanja, savjetima u vezi monitoringa informacija i vodič za osiguranje kvaliteta.

Druge humanitarne organizacije takođe pružaju programe za finansiranje za nasilja u porodici kao što su: Komik Pomoć, Humanitarni Odbor Nacionalne Lutrije, Tutor specijalni fond, i Lutrijski Fond za Naslijede.

5. Djeca i njihov kontakt sa nasilnikom nakon razdvajanja roditelja

Prema podacima Odjeljenja za Zdravstvo (2003), najmanje 750,000 djece godišnje su svjedoci porodičnog nasilja. U nekim slučajevima, sama djeca pretrpe fizičko ili seksualno zlostavljanje od istog počinioca.

Kada roditelj podnese zahtjev za uspostavljanje kontakta sa njegovom (ili njenom) djecom, prema odredbama Zakona o Djeci iz 1989, ovaj će zahtjev skoro uvijek biti odobren. Osnovni princip zakonodavstva je da dobrobit djece mora da bude najvažnija. Često se pretpostavlja da se ovaj princip poštuje time što dijete održava kontakt sa oba roditelja. U 2003. god, samo 601 od ukupno 67,184 prijava za kontakt je odbijeno. U aprilu 2001. god., su uvedene Smjernice za Dobru Praksu data je preporuka da se opasnosti prepoznaju u ranoj fazi procesa, tako da bezbjednost djeteta i roditelja sa kojim stanuje bude obezbijeđena prije, tokom i nakon kontaktnih posjeta. Međutim, uprkos ovim uputstvima, sudovi podliježu kritici jer nedovoljno ozbiljno razmatraju ozbiljnost porodičnog nasilja, u mnogim slučajevima. U tri-četvrtine slučajeva kada sud odredi kontakt sa nasilnim roditeljem, djeca ponovo od njega dožive zlostavljanje. Bilo je primjera u kojima je naređen kontakt sa roditeljem koji je ranije počinio kazneno djelo protiv djece. Dešavalo se da djeca čak budu i ubijena u takvim kontaktima ili zbog određivanja rasporeda stanovanja. Takođe, postoje brojni slučajevi u kojima je nasilan roditelj iskoristio kontakt da utvrdi kretanje majke, ili da je napadne ili na drugi način maltretira.

ODJELJAK 5: PORODIČNO NASILJE – JAVNA SVIJEST I EDUKACIJA

Pretvaranje porodičnog nasilja u problem od javnog značaja ne pruža zaštitu onima koji su ugroženi. Izborna Komisija MUPa u Domu Naroda (u daljem tekstu „Komisija“) u izvještaju o porodičnom

---

³⁸ Izveštaj UK o aktivnostima Nacionalne Kampanje u okviru Kampanje Savjeta Evrope za borbu protiv Nasilja nad Ženama, uključujući porodično nasilje

³⁹ Teški Život: Nasilje nad ženama, vodič za donatore i finansijere, new Philathropz Capital (april 2008)

nasilju⁴⁰, zajedno sa podnescima na taj izvještaj koje su podnijeli pojedinci, NVO i vladina tjela, uočaili su da je prepoznavanje problema porodičnog nasilja ključni korak u razmatranju uzroka i posljedica ove pojave.

Početna tačka je da sami počinioci prepoznaju da je ono što rade pogrešno, ali i da žrtve spoznaju da je nad njima učinjena nepravda. Žrtve su se obraćale Komisiji na slijedeći način:

„Ja sam uistinu mislila da je normalno da muškarci udare...Ja osjećam da žene treba da znaju da čak i kada podignu glas, nije u redu da ih muškarci fizički napadnu“;

„Nisam bila svjesna da sam žrtva porodičnog nasilja. Bila sam silovana od mog bivšeg ali sam se rukovodila činjenicom da muž može da siluje ženu i da na to ima pravo? Ja sam vjerovala da je ono što se odvija iza zatvorenih vrata, stvar odnosa žene i muža. Nažalost polovina populacije se slaže samnom...sve dok ne prepoznamo da živimo u zlostavljanjenom braku, a tada već udaramo glavom o zid“;

A prema počincu:

„Iz sopstvenog iskustva ja čvrsto vjerujem da je počinioc nasilja osjećao da je to njegovo pravo da kao muškarac kontroliše i dominira nad „njegovom“ ženom. Nažalost, ovo je još uvijek često vjerovanje i treba se njime pozabaviti u korijenu“.

U vezi nasilništva koje se zasniva na „časti“, Nazir Afzal, Direktor Službe Državnog tužioca iz zapadnog Londona kaže:

„Glavni kamen spoticanja je nedostatak svjesti i nedovoljna upućenost u ovaj problem. Iako sam se, kao i mnogi dugo bavio ovim problemom, još uvijek postoje osobe koje ova pojava iznenađuje. Postoji potreba da se utvrdi da su svi upoznati sa ovim problemima i da su svi svjesni da je ovo problem ne čast, već moći i kontrole“.

Vlada UK je sprovela tri kampanje o porodičnom nasilju, i fokusirala se različito na žrtve i njihovu djecu, uloge trećih lica i na sprovođenje zakona od strane policije. Ispostavilo se da su prethodne nacionalne i lokalne multimedijalne kampanje bile efikasne u podizanju svijesti o ovom problemu.

Podaci iz Britanskog Pregleda Kriminaliteta⁴¹ pokazuju da se preko 60% žrtava povjerilo svojim prijateljima i porodici, što čini ovu grupu ključnom publikom i onima koji najbolje mogu da sagledaju situaciju i upozore na nasilje.

Istraživanjem koje su radili Bristol Univerzitet i Ministarstvo Unutrašnjih Poslova o počiniocima porodičnog nasilja, utvrđeno je da su „intervjuisani počinioci izjavili da bi im bili od koristi oglasi u novinama i na radiju kojim se oglašavaju službe za pomoć, i u kojima se obrađuje problem ponašanja nasilnika u situaciji porodičnog nasilja čime bi oni bili upućeni na relevantne službe.“⁴² U izvještaju stoji preporuka da je potrebno nastaviti sa kampanjama, mada bilo koja koordinisana informativna kampanja mora da osigura da telefonske linije, agencije za podršku i programi za prekršioce dobijaju dovoljno resursa da mogu da se nose sa narastajućom potražnjom usluga koje pružaju.⁴³

Komisija je takođe naglasila ključnu ulogu koju mogu da imaju škole, kako u obrazovanju djece o porodičnom nasilju tako i u pružanju prilika žrtvama da jasno izađu i da ostvare pristup podršci koja im se nudi. Trenutno ne postoji zakonska obaveza da škole edukuju đake o porodičnom nasilju.

---

⁴⁰ Porodično nasilje, Prisilan Brak i „Čast“ – Osnovan Nasilje- Šesti Izvještaj o Sesiji, 2007-08

⁴¹ Knjiga II, Dokaz na 250

⁴² Univerzitet u Bristolu i Ministarstvo Unutrašnjih Poslova, *Počinioci Porodičnog Nasilja: prepoznavanje Potreba kako bi se Informisali o Ranim Intervencijama* (April 2006), str 16

⁴³ Tom II, Dokaz 256 (Gradonačelnik Londona); 382 (Linija za zavjetovanje muškaraca)

Međutim, neke škole su uvele porodično nasilje u školski program, često u partnerstvu sa lokalnim volonterskim organizacijama, od kojih su mnoge razvile edukativne programe koje predaju kako u školama tako i u zajednici. Primjer dobre prakse je Njuhmov Projekat Pomoći Ženama, koji je namjenjen mladima, a uključuje organizovanje sesija po školama, lokalnim omladinskim centrima kao i u Projektnom resursnom centru. Tokom rada u pet škola, 605 mladih žena je prošlo kroz ovaj program.

Uprkos ovoj činjenici postoji otpor prema uvođenju predavanja o porodičnom nasilju u škole. Nastavnici su izrazili zabrinutost da bi roditelji mogli da se žale. Protivljenje škola da se bave tako osjetljivim pitanjima je još uvijek jače zbog postojanja prinudnih brakova, u UK kulturno osjetljivija tema od porodičnog nasilja. Nikola Harvi, Izvršni Direktor u organizaciji Pomoć Ženama izvestio je da:

„mnogo se radi na razvijaju metodike iz ove oblasti. Nije to po sebi problem već i dobra volja škola da predaju ovaj predmet i pronaladu slobodno vrijeme za predavače“.

Izveštaj je pohvalio Vladinu inicijativu datu od strane Odjeljenja za Djecu, Škole i Porodice o izradi materijala prikladnog za škole, na temu prisilnog braka. Međutim, Komisija je bila zabrinuta zbog očiglednog otpora nekih škola i lokalnih vlasti da izlože materijal, pogotovo na temu prisilnog braka. Škole treba da zadrže diskreciono pravo o tome kako da na najprikladniji način predstavljaju materijale, ali je iz pojedinačnih primjera jasno da treba da obezbijede mogućnost vulnerabilnim učenicima da dobiju informacije o službama za podršku.

ODJELJAK 6. ZAKLJUČAK

Zakonodavstvo u UK ima dalekosežni uticaj u oblasti porodičnog nasilja. Zakon o Porodičnom Nasilju i Žrtvama, iz 2004. god., uveo je značajne mjere da bi povišio krivične kazne koje se primjenjuju u slučajevima zakonskih prekršaja u porodičnom nasilju.

Kada su sudski procesi u pitanju, specijalizovani sudovi su pokazali da uspješna saradnja između različitih činilaca (na pr. Osoblja za podršku, sudija prekršajnih i krivičnih sudova i osoblja u sudovima) povećava šanse za uspješne osuđujuće presude. Nezavisni Savjetnici o Porodičnom Nasilju („NSPN“), takođe su povećali vjerovatnoću osuda, međutim nema dovoljno NSPN za sve slučajeve porodičnog nasilja koji se pojavljuju, što znači da slučajevi sa „nižim rizikom“ ne dobijaju adekvatnu pomoć.

Kada slučaj dođe pred sud, postoje ustanovljene mjere koje žrtvama omogućuju da izlože dokaze anonimno i da pri tome budu zaštićeni.

Policija, zdravstveni i socijalni radnici zajedno imaju ulogu u identifikovanju slučajeva porodičnog nasilja i u pružanju pomoći da ih se privede pravdi. Nedostatak obrazovanja o porodičnom nasilju je uočen kao problem koji može da spriječi da žrtve dobiju adekvatnu podršku. Uz to, policija u nekim slučajevima ne sprovodi kaznene mjere pri nepoštovanju naredbi o neuznemiravanju u punoj mjeri koja je dozvoljena zakonom.

Razne vladine i nevladine grupe rade kako bi pomogle zlostavljenim žrtvama da izađu i zatraže pomoć, te da im se omogući smještaj i podrška. Međutim, problemi finansiranja ograničavaju upotrebu resursa koji su raspoloživi za ove grupe i u nekim slučajevima nepostojanje koordinacije između različitih organizacija čija je djelatnost pomoć ženama, ograničila je njihovu efikasnost.

Na kraju, porodično nasilje se prvenstveno dešava u privatnim kućama, a javno obrazovanje je potrebno da bi se žrtve ohrabrile da ne tolerišu nasilje i da im se pruži uvjeravanje da podrška postoji, bez obzira da li oni napuste bračni dom ili ne.

DEO 2: DISKRIMINACIJA I OSTALA PITANJA VEZANA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

ODJELJAK 1: PRAVNE ODREDBE

Štetan odnos koji doprinosi društvenoj nejednakosti obično proizilazi iz kombinacije različitih faktora:⁴⁴

- (a) negativni stereotipi;
- (b) očekivanja o pridržavanju normi ponašanja koja su odraz zahtjeva i vrednosti koje vladaju u dominantnim grupama, a koja su često određena polom; i
- (c) nepostojanje razumijevanja o specifičnim potrebama i perspektivama osiromašenih grupa u kombinaciji sa neuspjehom u uključivanju ovih potreba u procese odlučivanja.

Pravna zaštita rodne ravnopravnosti obično je ustanovljena u dve forme: ili kao klauzule o jednakosti koje više proizilaze iz Ustava (i češće su u drugim zemljama sa kodifikovanim Ustavima na pr. Klauzula o Jednakoj Zaštiti u SAD) ili zakonodavstvo o anti-diskriminaciji. Postoje suptilne, mada suštinske razlike između njih. Klauzule o jednakosti imaju tendenciju da budu samostalne, Ustavom propisane garancije, koje su opšte i nejasne, dok je zakon o anti-diskriminaciji specifičniji i nešto na čega se možemo osloniti u svakodnevnoj pravnoj praksi.

Glavni fokus zakonodavstva je na „bavljenju sa diskretnim i abnormalnim diskriminatornim ponašanjem koje proizvodi štetan uticaj na određene individue“⁴⁵

1. Međunarodni Ugovori i Konvencije

Pravo na slobodu od diskriminacije je navedeno u Članovima 2 (1), 3 i 26 u ICCPR i Članu 141 izmjenjenom Ugovoru Evropske Komisije.

Direktiva Savjeta 76/207/EEC⁴⁶, je osnova zakona EU i politike u oblasti rodne ravnopravnosti u zapošljavanju. Uz to, Evropska Unija je nedavno preduzela konkretne korake da se obračuna sa seksualnim uznemiravanjem u njenim članicama. U avgustu 2006, EU Direktiva 2006/54/EC⁴⁷ o implementaciji Principa Jednakih Šansi i Jednakog Tretmana Muškaraca i Žena u Slučajevima Zapošljavanja i Struke (novo usvojena verzija), stupila je na snagu. U septembru 2002, Evropski Parlament i Savjet su usvojili Direktivu 2002/73/EC⁴⁸, kojom se mijenja Direktiva Savjeta 76/207/EEC po pitanju pristupa zaposlenju, stručnoj obuci i napredovanju i radnim uslovima.

Direktive Evropske Unije imaju različit efekat na zemlje članice ali zahtjevaju usvajanje zakonodavstva koje propisuje implementaciju na nivou zemalja članica.

---

⁴⁴ Fredman, S. (2001) Zakon o Diskriminaciji, OUP, Oksford 22-23

⁴⁵ O'Conneide, C. „Pozitivne obaveze i rodna ravnopravnost“ (2005) *Međunarodni žurnal o diskriminaciji i zakon*, 91-119

⁴⁶ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=31976L0207&model=guichett

⁴⁷ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_204/20060726en00230036.pdf

⁴⁸ <http://www.ei-ie.org/payequity/ENG/docs/EU%20Documents/2002%2073.pdf>

2. Zakon o Jednakim Primanjima iz 1970

Kratki naslov Zakona o Jednakim primanjima 1970 („ZJP“) opisuje ga kao „Zakon za spriječavanje diskriminacije, u vezi rokova i uslova zaposlenja između muškaraca i žena“, i time sprovodi princip da bi muškarci i žene trebali da dobiju jednaku platu za jednak posao, kao što je predočeno u Članu 141 Sporazuma EC, u zakon Velike Britanije.

Zakon precizira da žena koja je zaposlena „u nekoj ustanovi u Velikoj Britaniji“ ima pravo na uslove ugovora koji su povoljni kao i oni koje važe za uporedivog muškarca „koji je u istoj poziciji“, s tim da su muškarac i žena zaposleni na istom poslu (tj. sličnom poslu, poslu koji je ocjenjen kao ekvivalentan ili posao jednakih vrijednosti).

ZJP postiže ovo impliciranjem „klauzule o jednakosti“ u ženin ugovor o radnom odnosu, koji funkcioniše na način da zamjeni njene nepovoljnije uslove sa recipročnim uslovima koji su povoljniji u muškom ugovoru. Svaki uslov u ugovoru mora se posebno razmatrati.

Međutim, klauzula o jednakosti neće promijeniti ženin ugovor ukoliko poslodavac pokaže da su ugovorne razlike nastale zbog istinskog materijalnog faktora („IMF“), a ne razlike u polovima (na primjer razlozi u načinu obavljanja posla, hijerarhiji, istorijskim razlikama, različitim satnicama, razlikama u vrsti posla, tržišnim silama, etc). Navod koji glasi: „Ne zbog razlike u polovima“ ukazuje da IMF ne smije imati ni direktni niti indirektni diskriminatorski uticaj. Prema tome, IMF je tako reći rodno-neutralan, ali u praksi ima disproporcionalni negativan uticaj na prihod žena i neophodno je da ga poslodavac objektivno opravda.

ZJP je pretrpeo izmjene 2005. god. sa uvođenjem jednog broja specifičnih odredbi usmjerenih na zaštitu ženskih prihoda tokom trudnoće i trudničkog odsustva. Žena koja je na trudničkom odsustvu ne smije da izgubi pravo na povišicu, koja bi joj inače pripadala, pri izračunavanju njene plate tokom trudničkog odsustva ili primanja nakon povratka na posao. Dalje, ne smije da izgubi bilo kakv bonus, koji bi inače dobila tokom trudničkog odsustva, u visini koja odgovara periodu prije njenog trudničkog odsustva, bilo kog perioda obaveznog trudničkog odsustva ili perioda nakon njenog povratka na posao. Ponovo, ove odredbe funkcionišu putem implicirane klauzule o jednakosti, kako bi se ženin ugovor izmjenio, ali u takvim slučajevima nema potrebe da se pronalazi uporedivi muškarac.

Žalba po ZJP može se podnijeti u tribunalu za zaposlenje, koji može da izda deklaraciju o tužiočevim pravima i da zahtjeva isplatu bilo kakvih zaostataka plate ili odštetu zbog kršenja odredbi o pravima na isplatu.

Prva verzija ZJP je obuhvatala uski djelokrug pitanja i fokusirala se samo na ugovore o radnom odnosu, a zanemarila je sva druga pitanja koja se odnose na zaposlenje, gde bi rodna neravnopravnost mogla da nastane, na primjer pri napredovanju u službi, prijem na radno mjesto, ocjenjivanju izvršenih zadataka, materinsko i očinsko odsustvo, itd. Međutim, ovo je pojašnjeno u slučaju *Pik protiv Automotiv Proizvoda LTD*⁴⁹ kada je za sva van-ugovorna pitanja ili ona koja se ne odnose na platu (na pr. Uslovi ponude za posao, unapređenje, diskrecioni bonusi, itd), uposlenik koji ne želi da se žali, može da se osloni na sveobuhvatniji Zakon o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975 („ZSD 1975“). U skorije doba, obaveza rodne ravnopravnosti kod javne uprave i Zakon o Jednakim Platama iz 1970 (Amandman), Regulativom iz 2003, uspješno je ova praznina popunjena ali zakonodavstvo još uvijek nudi zaštitu u vidu zakrpa.

3. Zakon o Seksualnoj Diskriminaciji iz („ZSD“) iz 1975

ZSD 1975 određuje uslove kada osoba može da se žali na seksualnu diskriminaciju protiv poslodavca. U početku je Zakon regulisao aktivnosti pre zapošljavanja kao što je proces prijema u radni odnos, uslovi pod kojima se posao nudi i diskriminatorske aktivnosti nakon prijema na posao. Zakon o

---

⁴⁹ (1977) ICR 480

Seksualnoj Diskriminaciji 1975 (Amandman) Regulatorna iz 2003⁵⁰, uneo je izmjene u Zakonu kako bi pokrio diskriminaciju nakon prestanka radnog odnosa. Ovom amandmanu su prethodile odluke koje su donijete u slučaju *Coote protiv Granada bolnice Ltd*⁵¹, kada se tužilac obratio Evropskom sudu Pravde, koji je presudio da Direktiva o Jednakom Tretmanu Br 76/207 pokriva diskriminaciju nakon zaposlenja. Kada je slučaj vraćen na Tribunal za Žalbe na Zaposlenje, ustanovljeno je da ZSD 1975 treba da bude tumačen u skladu sa Direktivom o Jednakom Tretmanu tj. da uključi diskriminaciju koja je nastala nakon prestanka zaposlenja.

Zakon o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975, (Amandman) Regulatorna 12008, stupio je na snagu 6 aprila, 2008 i ponovo doveo ZSD 1975 u sklad sa Direktivom o Jednakom Tretmanu.⁵² Regulatorna daje određen broj promjena na zakon o šikaniranju i pravima zaposlenih koji su u drugom stanju ili na trudničkom bolovanju.

4. Zakon o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975 (Javne Funkcije) (Zakonske Obaveze) Naredba 2006

Zakon o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975 (Javne funkcije) (Statutarne obaveze), Naredba 2006, predstavlja značajan korak naprijed u oblasti sprovođenja zakona protiv diskriminacije u UK. Naredba sadrži spisak „navedenih funkcija“ koje su imale obavezu da uvedu šemu rodne ravnopravnosti do 20 aprila, 2007, kao deo obaveze prema rodnoj ravnopravnosti u javnom sektoru. Spisak uključuje sva vladina odjeljenja, vijeća u kantonima, distriktima i oblastima, lokalnim obrazovnim ustanovama, upravnim tijelima u državnim školama, obrazovnim ustanovama za sticanje višeg obrazovanja, policijskim upravama, odborima za uslovno kažnjavanje, državnim fondovima i oružanim snagama.

Šema rodne ravnopravnosti mora da prikaže kako navedeni upravni organ namjerava da ispuni svoju obavezu koja spada pod opšte nadležnosti i koja mora da bude sprovedena nakon konsultacija sa uposlenima, korisnicima usluga i drugim (uključujući sindikate), koji pokazuju interes o načinu na koji upravni organi obavljaju svoje funkcije. Nabrojane vlasti moraju da podnose godišnji izvještaj o koracima koji su napravili u implementaciji ovih šema i u obavezi su da revidiraju šeme svake tri godine. Pored zakonske tj. opšte obaveze u promovisanju rodne ravnopravnosti, izvjesna tijela u javnom sektoru takođe mogu biti obavezna da ispune određene obaveze, uključujući obavezu da pripreme i objave šemu rodne ravnopravnosti.

Slučaj koji vrijedi spomenuti u kontekstu primjene zakona o seksualnoj diskriminaciji pri zapošljavanju je u slučaju *S protiv Državnog Sekretara za Zapošljavanje bivši Generalni Direktor i Dej*⁵³. Slučaj je obilježen kao Ustavna prekretnica jer je potvrđen od strane Doma Lordova, kroz slučaj koji je privukao pažnju javnosti čime se potvrđuju odredbe UK Zakona o Parlamentu da mogu, u stvari, da budu nezakonite. U Domu Lordova je protumačeno da može da bude prikladno za primjenu u ponovnom sudskom razmatranju, koje se izvodi u ovakvim vrstama slučajeva (tj. kada se traži deklaracija o pravu javnosti).

Slučaj je radikalno poboljšao prava radnika na određeno vrijeme koji bi uobičajeno radili bar osam sati nedeljno na jednom radnom mjestu. Dom Lordova je odlučio da je „prag“ od 16 sati nedeljno nekompatibilan sa zakonom Evropske komisije u stavu koji se odnosi na nefer otpuštanje i prava na otpremninu pri otpuštanju viška radnika. Odluka je zasnovana na činjenici da je ogromna većina radnica, koje su radile na pola radnog vremena, bile žene. Prema tome, zahtjev da radnici sa pola radnog vremena moraju da ispune teži posao nego oni sa punim radnim vremenom, da bi ispunili uslove i kandidovali se za prava predviđena zakonom o višku radnika i nefer otpuštanju, može da bude nezakonita seksualna diskriminacija koja je suprotna Čl 119 Rimskog Ugovora i Direktiva Savjeta

---

⁵⁰ SI 2003-1657

⁵¹ Neobjavljeno, Tribunal za žalbe na zaposlenje, 19 maj, 1999

⁵² 76/207/EEC

⁵³ (1994) ICR 317, HL i (1994) IRLR 176

EC/EU 75/117/EEC (jednaka plata) (u slučaju otpuštanja zbog viška, ovo se odnosi na prava na isplatu) i 76/207/EEC (jednak tretman) (u slučaju prava tokom nefer otpuštanja).

5. Zakon o Ljudskim Pravima („ZLP“)

Zakon o ljudskim pravima stupio je na snagu u oktobru 2000. god., i praktično je inkorporisao ECHR u zakon UK, time što je u suštini članove zakona ECHR učinio obavezujućim za državnu vlast i primjenjivim u Britanskim sudovima.

ECHR ne sadrži slobodnu klauzulu o jednakosti, međutim u Čl. 14 daje mogućnost zaštite od diskriminacije. Jedina prepreka u njegovoj primjeni je da tužilac mora da dokaže da njegov slučaj najprije spada u sferu neke druge Konvencije (na pr. Član 8 o pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života, ili Čl. 6 koji se odnosi na pravo na pravičnu parnicu, itd), prije nego što se Čl. 14 može primjeniti. Zbog toga, slučajevi iz ove oblasti se igrom slučaja „ubacuju“ pod druge relevantne Konvencije, prije nego što budu okarakterisane kao poseban slučaj diskriminacije. Ovo naročito važi u kontekstu zaposlenja koje zasebno ne dobija specifičnu zaštitu u ECHR. Na primjer, u slučaju iz 2004, *Sidabras protiv Litvanije*, ECHR je prihvatio na prilično uvijen način da bi odredba: „ne biti udaljen sa značajnog i unosnog radnog mjesta“ mogla potpadati pod Čl 8, jer je bilo dovoljno umješnosti u tužiočev način života i zbog toga se Čl 14 mogao primjeniti. Slučajevi diskriminacije putem ZLP su zbog toga tražili proširenje granica među drugim ljudskim pravima.

Član 14 je opisivan od strane tumača kao najslabija karika u ECHR. Jedan od planova Savjeta Evrope o načinu kako da se sanira ovaj problem je Protokol 12 koji uvodi nezavisnu klauzulu o jednakosti. Međutim, UK nastalja da odbija njegovu ratifikaciju najviše zbog neizvesnosti o uticaju i implikacijama na privatnu sferu života.

6. Zakon o Rodnoj Prepoznatljivosti 2004 („GRA“)⁵⁴

Svrha ovog Zakona je da omogući transseksualcima pravnu prepoznatljivost njihove stečene rodnosti. Prepoznatljivost se može ostvariti putem izdavanja potvrde o potpunoj rodnoj prepoznatljivosti od strane Panela za Prepoznavanje Pola. Da bi se izdala ovakva potvrda podnosilac zahtjeva mora da ubijedi Panel da je on/ona:

- (a) ima ili je imala/ao izrazito nezadovoljstvo uzrokovano polom;
- (b) da je živio/la sa stečenim polom tokom prethodne dvije godine i
- (c) da najerava da nastavi da živi u stečenom polu do smrti.

Kada je podnosilac zahtjeva ranije legitimisan po zakonima druge zemlje ili teritorije i da je promjena pola priznata, Panel samo treba uvjeriti da je Državni Sekretar potvrdio zemlju ili teritoriju koje su u pitanju.

U slučajevima *Gudvin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁵⁵ i *I. Protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁵⁶ Sud je ustanovio da je UK prekršilo Konvenciju o transseksualcima po Čl 8 (pravo na privatni život) i 12 (pravo na udaju-ženidbu). Presuđeno je da Vlada UK ima pravosnažnu obavezu pod međunarodim zakonom da obezbijedi prava data u Konvenciji o pravima i slobodama i mora da ispravi ova i bilo koja druga nepoštovanja zakona.

Gudvin je potvrdio da je zakonski pol, kod post-operativnog transseksualca, onaj pol na koji su medicinskim putem opredjeljeni.

⁵⁴ Uključeno od strane Zakona o Rodnoj Prepoznatljivosti 2004 (Nastavak), naredba 200 S12005-54

⁵⁵ (2002) IRLR 664

⁵⁶ (2002) 35 EHRR 18

Zakon pokušava da ispravi očigledne manjkavosti u Zakonu o Bračnoj Zajednici iz 1973, koji su došli do izražaja u slučaju *belinger protiv Belingera*⁵⁷. Ovde je došlo do presude da je brak iz 1981, između transvestita koji promenio pol iz muškog u ženski i muškarca, proglasio ništavnim na osnovu Odjeljka 11 (c) Zakona o Bračnoj Zajednici, jer je nekompatibilan sa ZLP.

Zakon omogućuje transseksualcu koji je promenio pol iz muškog u ženski da se osloni na penziona prava koja se pripisuju ženama samo u slučajevima kada su takvoj osobi prethodno uskraćena sva prava iz ove oblasti⁵⁸

7. Regulative o Sexualnoj Diskriminaciji (Rodna promjena) 1999 SI 1999 Br. 1102

Slijedeći odluku Evropskog Suda Pravde u slučaju P protiv S⁵⁹ i drugih visoko-profilnih slučajeva, ZSD 1975 je pretrpio izmjene putem Regulative o Seksualnoj Diskriminaciji (Rodno Preusmjerjenje) 1999 (SI 1999/1102) da bi ekspresno uključivao transseksualce u slučajevima kada ispaštaju zbog diskriminacije jer su u procesu ili su već prošli kroz rodno preusmjerjenje.

Diskriminacija na radnom mjestu koja nastaje kao posljedica statusa transseksualnosti jedne osobe i protivzakonita je u smislu Evropske Direktive o Jednakom Tretmanu/1976 i kao posljedicu protiv ZSD iz 1975.

Iako je implementacija ograničena na Djelove I i II ZSD 1975 (koji pokrivaju zaposlenje i stručnu obuku ali ne i nabavku dobara, usluge i stambeno zbrinjavanje), i iako je implementacija ograničena brojnim „Istinskim Profesionalnim Kvalifikacijama“, zakonodavstvo je imalo ogromni efekat na transseksualce jer su poslodavci primorani da izađu u susret ljudima koji prolaze kroz rodnu tranziciju na radnim mjestima.

ZRP je izmjenio i unaprijedio Regulative o Seksualnoj Diskriminaciji (Rodno Preusmjerjenje) iz 1999 god. (SI 1999/1102) putem neprimjenjivanja gore navedene Istinske Profesionalne Kvalifikacije, u datim okolnostima. Time je takođe povećana zaštita onih transseksualaca koji su dobili pravnu prepoznatljivost dobijanjem Sertifikata o Rodnoj Prepoznatljivosti.

8. Zakon o Jednakosti 2008

Postoji „rastuća svijest da su konvencionalni zakoni o anti-diskriminaciji u EU i UK su nerazdvojivo ograničeni u smislu uticaja koji mogu da imaju u pomjeranju postojećih društvenih normi.“⁶⁰ Odgovor Britanske Vlade na ovo je predlog Zakona o Jednakosti.

Prema Vladinom „Bijelom Papiru“, „trenutno postoje devet značajnih zakona koji su diskriminatorski, oko 100 zakonskih instrumenata koji određuju povezana pravila i regulative i preko 2 500 stranica i zakonskih kodeksa u praksi“. Predloženi Zakon o Ravnopravnosti ima za cilj da konsoliduje, pojasni, uredi i osnaži postojeće zakone, dovodeći ih pod jedan krov i uvodeći standardizovanu definiciju indirektno diskriminacije.

Međutim, najambiciozniji i najkontraverzniji dio predloženog zakona je plan Britanske Vlade da uvede novu Obavezu o Jednakosti na državnu upravu. Ova sevobuhvatna odredba će približiti tri već postojeće obaveze o jednakosti na javna tijela koja su uvedena drugim regulativama (koja se odnose na rasu iz 2000. god, invaliditet iz 2005. god. i rodnost iz 2006). Do sada, prema podacima iz Belog Papira, ove obaveze su dale rezultate i „imale za posledicu da državne vlasti šire posmatraju potrebe žena“ i „generisale pozitivnu promjenu u kulturi“ time što su primorale državnu vlast da vodi računa o

---

⁵⁷ (2003) 2 All ER 593

⁵⁸ *Grant protiv UK* (App. Br 32570-03)

⁵⁹ (1996) All ER (EC) 397

⁶⁰ O’Cinneide, C, op.cit.

tome da se njihova politika sprovede primjenom principa jednakosti. Međutim, Vlada smatra da će jedna strogo usmjerena obaveza jednakosti biti još efikasnija dok će javna uprava morati da zauzme holistički pristup po pitanju jednakosti. Međutim, zabrinutost u vezi predložene šire obaveze je da, posjeduje zavodljivu jednostavnost, a možda je isuviše nejasna i otvorena, da bi bila efikasna.

Još jedna važna odlika Zakona je transparentnost – riječ koja se pojavljuje u cjelokupnom tekstu, Bijelog Papira i Konsultativnog Izvještaja, a naročito u oblastima kaja se bave problemom rodnih primanja, zapošljavanjem etničkih manjina i osoba sa invaliditetom. Potreba za transparentošću se širi i na privatnu sferu, naročito u biznisu, sa uvođenjem novog pojma – „zmajevo obilježje“, a Vlada će sakupiti i publikovati dokaze o efikasnosti revizora koji provjeravaju jednakost isplata i zatvaranje praznine nastale u rodnim primanjima. Međutim, postoji bojazan koliko će biti efikasna takva ispitivanja u privatnom sektoru.

Ostale karakteristike Zakona uključuju:

- (a) Zabrana klauzula tajnosti koja spiječava ljude da razgovaraju o svojim primanjima;
- (b) Komisija za Jednakost i Ljudska Prava će izvršiti ispitivanja u posebnim sektorima, uključujući sektore finansijskih usluga i industrije građevinarstva;
- (c) Podsticanjem pozitivne aktivnosti koja pruža mogućnost da poslodavci, kada su suočeni sa dva kandidata sa jednakim kvalifikacijama, uzmu u obzir one iz grupa koje nisu dovoljno zastupljene. Ovo, međutim stvara mogućnost uvođenja pozitivne diskriminacije na mala vrata.
- (d) Proširenje ovalšćenja tribunala i poboljšanje njegove zastupljenosti u slučajevima diskriminacije;
- (e) Proširenje zaštite za žene, a protiv diskriminacije tokom trudnoće i trudničkog odsustva i
- (f) Neizostavljanje žena iz muških privatnih klubova, iako će klubovi za samo jedan pol još biti dozvoljeni u sportu pa izvjesna ograničenja još mogu da budu zadržana.

ODJELJAK 2: SPROVOĐENJE ZAKONA I PRISTUP PRAVDI

Nema sumnje da su inicijative o jednakosti u principu dobrodošle ali su beznačajne i nemaju uticaja ukoliko nisu podržane jakim mehanizmima za sprovođenje i jasnim setom pravnih obaveza koji zahtjevaju preduzimanje aktivnosti.⁶¹

Kao što su Fridman i drugi akademici uočili, efikasnost anti-diskriminatornog zakonodavstva najviše zavisi o želji i sposobnosti pojedinačnih parničara da pokrenu aktivnosti. Ovo izgleda kao očigledna stavka ali moramo imati na umu da su upravo osiromašene grupe te koje su najmanje sposobne da podnesu prijave sudovina jer su zavisne od „finansijske i pravne podrške posredničkih organizacija kao što su sindikati, komisije za jednakost ili grupe iz lokalne zajednice, koji mogu da podrže samo ograničeni broj osoba, zbog njihovih ograničenih finansijskih sredstava“⁶² Ne samo to, već je prema sadašnjem zakonu veoma teško ustanoviti jasan slučaj. O’Cinneide upozorava da: „čak i kada se reformiše, ove komplikacije neće nestati: zakonodavstvo o anti-diskriminaciji će uvijek generisati svoje kompleksnosti i potrškoće u dokazivanju, naročito u slučajevima kada diskriminacija ne uzima očiglednu formu“. Posmatraćemo svaki ukaz ponaosob, analiziraćemo koliko su efikasno sprovedeni i

---

⁶¹ McCrudden, C. (1996) *Usmjeravanje pravičnog odnosa? Rad koji razmatra politiku ocjenjivanja i pravičnog tremana*, Komitet za primjenu pravde, Belfast

⁶² O’Cinneide, C. (2002) *Jedinstvena Tjela za Jednakost: Lekcije iz insotranstva*, Komisija za jednake mogućnosti

implementirani, i završićemo sa diskusijom o pozitivnim obavezama pod novim Zakonom o Jednakosti.

1. Ukaz o Seksualnoj Diskriminaciji („USD“)

Obaveza rodne ravnopravnosti koja je implementirana putem Ukaza o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975 god. (Javna vlast) (Statutorne obaveze), Naredba iz 2006. uvela je prepoznavanje potrebe za radikalno novim pristupom jednakosti – jednim koji daje više odgovornosti pružaocima usluga da strateški razmišljaju o rodnoj ravnopravnosti, umjesto da prepuštaju pojedincima koji će da osporavaju lošu praksu.

Nakon što je Naredba iz 2006. god stupila na snagu, EOC je pripremio Kodeks Prakse po pitanju Obaveze Rodne Ravnopravnosti koji je postavio praktične vodilje javnim vlastima o tome kako da primjene nove obaveze. Kodeks Prakse o Seksualnoj Diskriminaciji (javna vlast) (Obaveza da se Promoviše Ravnopravnost) (Dan za Prijeme), Naredba iz 2007. god postavila je Kod Prakse na snagu 6. aprila, 2007.⁶³

2. Ukaz o Rodnom Prepoznavanju („URP“)

Prije nego što je Ukaz stupio na snagu, postojala je inicijalna debata o tome da li će agencije za sprovođenje moći da sprovedu neke odredbe kao što je Odjeljak 22; zabrana objavljivanja informacija.⁶⁴ Odjeljak 22 zabranjuje iznošenje bilo kakvih informacija koje se odnose na rodni status neke osobe prije njene/njegove promjene.

Od kako je Ukaz stupio na snagu, preko 2100 ljudi se prijavilo za pravnu legitimaciju putem ovog Ukaza, od kojih se 1542 ljudi se prijavilo koristeći „Brzinski“ postupak koji se odnosi na ljude koji su tranziciju napravili prije 6 ili više godina. Od vremena od kada je Panel za Rodno Prepoznavanje operativan pristiže od 50 do 80 prijava mjesečno, od kojih je 98% odobreno.⁶⁵ Ovo ukazuje da su, od dana kada su ovi rezultati uzeti, ljudi koji imaju potrebu i bili upoznati sa Ukazom, koristili njegovu sadržinu.

3. Regulative o Seksualnoj Diskriminaciji (Rodno Preusmjerenje) iz 1999 SI 1999 Br. 1102

Način na koji je URP izmjenio Regulative o Seksualnoj Diskriminaciji (Rodno preusmjeravanje) iz 1999 SI 1999 Br. 1102 je izgleda poboljšao situaciju pri zapošljavanju za transseksualce tako što je povećao broj raspoloživih poslova nakon što je odobrena rodna prepoznatljivost. Takva osoba nije više ograničena neizvjesnošću u odnosu na Karakterizaciju vezanu za Rodno Prepoznavanje.

4. Zakon o Ravnopravnosti 2008 i Pozitivne Obaveze

Ustanovljene obaveze, poput predložene Obaveze o Jednakosti svih javnih vlasti, idu donekle u rješavanju nekih problema u postojećem anti-diskriminatorskom zakonodavstvu. Takve obaveze nisu namjenjene da „postave stalne i definisane tipove pozitivnih aktivnosti ili da uspostave socio-ekonomski prava ili davanje posebnih usluga, već umjesto toga obaveze treba da „usmjere“ kako se druge obaveze i funkcije izvode i kako se javna ovlaštenja sprovode u praksi.⁶⁶ Prema tome javna vlast se podstiče da usvoji pristup koji se zalaže za suštinsku jednakost i koji je usmjeren na saniranje položaja onih koji su u lošijem statusu, nego zvanični pristup o jednakosti koji traži da osigura jednak tretman i procedure. Međutim, „porota ostaje isključena u procjeni krajnje efikasnosti ovog novog

---

⁶³ Kompletan lista statutarne kodeksa prakse koja je sačinila EOC može se naći na:

<http://www.equalityhumanrights.com/en/foradvisers/codesofpractice/pages/codesofpractice.aspx>

⁶⁴ <http://hansard.millbanksystems.com/lords/2004/feb/10/gender-recognition-bill-hl>

⁶⁵ <http://www.wakefield.gov.uk/CouncilandDemocracy/Policy/EqualityandDiversity/Legislation/Default.htm>

⁶⁶ O’Cinneide, C. (2005) op cit

modela obaveze jednakosti“, i postoji briga da može „samo da doprinese rastućem mentalitetu koji podrazumijeva rješavanje problema sa „označi kockicu“ i birokratizmu jednakosti“.

Postoje prednosti i problemi koji proističu iz ustanovljenih obaveza, koje je uočio O’Cinneide. Neki od jasnih prednosti ustanovljenih obaveza u odnosu na fleksibilni zakonski pristup podrazumijeva:

- (a) Ustanovljene obaveze imaju simboličan i obrazovni uticaj, koji po prvi put u UK pomjera stvari ka suštinskoj jednakosti;
- (b) Ustanovljene obaveze mogu da služe kao mehanizam kojim se zahtjeva od javnih vlasti da posvete više pažnje pitanjima ravnopravnosti, i
- (c) Usaglašenost sa fleksibilnim zakonskim mjerama je u stvari samo volonterska i podržana je samo internim mehanizama koji nemaju „zube“. Implementacija takvih politika se često samo događa kada su svi „neophodni sastojci političke dobre volje, organizacionih kapaciteta, održivog rukovođenja i ekspertnih savjeta“, na mjestu. Čak i kada se inicijalno sprovedu sa nešto entuzijazma, uvođenje ovih politika se pokazalo osjetljivo prema promjenjivoj političkoj volji u utrci sa drugim prioritetima⁶⁷. Takvim politikama nedostaje statutarne kičma. To je mjesto gdje ustanovljene obaveze mogu da uskoče.

Međutim, postoje izvjesni problemi u vezi ustanovljenih obaveza koje promovišu rodnu ravnopravnost:

- (a) Neki shvataju takve dužnosti kao uvođenje pozitivne diskriminacije na mala vrata;
- (b) Opasnosti od površnog prihvatanja, birokratskog zamora i namjernog zanemarivanja zahtjeva koje nameće obaveza u odsustvu spoljnih pritisaka na javnu vlast kako bi radila u skladu sa obavezama,
- (c) Izazivanje javnih vlasti bi moglo da rezultuje ponovnom sudskom analizom koja je skupa i otvara mogućnost negativnih odluka kojim se u stvari „razvodnjava“ ono što se pretpostavlja da se zahtjeva obavezom. Zato, osporavati da li vlasti rade u skladu sa obavezama bi trebalo da bude urađena putem kritika od strane politike i medija ili drugačije, putem Komisije za Ravnopravnost ili Tijela za reviziju, i
- (d) Pod sadašnjim sistemom, rad u skladu sa postojećim obavezama je nadgledan od strane CEHR, ali ovo se usmjerava ka procjeni usklađenosti sa proceduralnim ciljevima i ciljevima koji su nametnuti od strane samih javnih vlasti. Revizorska tijela nemaju stvarnih ovlaštenja, transparentnosti u radu, niti ekspertizu o pitanjima ravnopravnosti. Jedan od načina za prevazilaženje pitanja usklađenosti je oslanjanje na konvencionalne pravne puteve, na primjer generisanje dokaza o usklađenosti (ili neusklađenosti sa procedurama) koje su prihvatljive kao dokazi na sudu i davanje sudovima i tribunalima ovlaštenja da izvlače zaključak iz takvih dokaza. Sudovima i tribunalima se može dati moć da naredi javnim vlastima da preduzmu naročite korake da osnaže implementaciju njihovih obaveza, kao deo raspoloživih postupaka za sanaciju u slučajevima anti-diskriminacije. Međutim, postoji opasnost da će suviše velika koncentracija koja nametne potrebu za konvencionalnim pravnim lijekovima, zaslijepiti sprovodioce zakona i aktiviste do mjere da će koristiti mogućnosti alternativnih regulatornih metoda. Feministička pravna teorija je upozorila o opasnostima psihičkog ograničenja unutar očekivanja konvencionalnih pravnih okvira.⁶⁸

ODELJAK 3. JAVNA PERCEPCIJA, POLITIKA I JAVNE VLASTI

---

⁶⁷ O’Cinneide, C. (2005) op cit

⁶⁸ Smart, C. (1989) *Feminizam i moć prava*, Routledge, London

2. Javna percepcija zakonodavstva

Regulative o Seksualnoj Diskriminaciji (Rodna Preusmjerenost) 1999, su uvedene kao odraz odluke Evropskog Suda da je diskriminacija na osnovu rodne preusmjerenosti u suprotnosti sa EC Direktivom o Jednakom Tretmanu. Direktiva se odnosi samo na polja zapošljavanja i profesionalne obuke. Ove Regulative zbog toga nemaju uticaj na postojeće odredbe u ZSD 1975, koje se odnose na pokrivanje dobara, usluga i ustanova.⁶⁹ Uprkos ovim savjetima transseksualci u UK su potencijalno još uvijek osjetljivi na diskriminaciju i uznemiravanje u mnogim oblicima, a najuočljiviji je konstantno odsustvo formalne pravne zaštite protiv diskriminacije⁷⁰ u nabavci dobara, usluga, objekata i stanovanja.

Neki kritičari se gledaju na Zakon o Prepoznatljivosti Gendera kao na napredan dokument, kao što se u početku mislilo. Jedan od razloga za to je što se Zakon ne može primjeniti retroaktivno. Smatra se da Vladini razlozi proističu iz odluke donijete u slučaju Gudvin, kada je Zakon bio određen da stupa na snagu od momenta donošenja zbog slijedećeg:

(i) potencijalno bi mogao da negativno utiče na prava i obaveze stečene tokom dugog vremenskog perioda (na pr. Penzije, socijalna davanja ili poreske naknade) bi zahtjevale ponovno razmatranje ovakvih procesa,

(ii) bilo bi teško ustanoviti da je neko ispunjavao zahtjeve prije mnogo godina i

(iii) to bi podrazumijevalo retroaktivno potvrđivanje brakova koji su na početku poništeni.⁷¹

U Zakonu o Rodnom Prepoznavanju (HL) Zakon 56 iz 2003-04, „Sloboda“, opisana kao jedna od vodećih građanskih grupa, koja se bori za ljudska prava i slobode, iznela je zapažanja u vezi rigidnosti Zakona kada je bio predložen.

Još jedno kritično mišljenje o Zakonu je uslovljanje da bilo koja transeksualna osoba, koja je u braku, mora da traži razvod da bi se novi status priznao. Sa uspostavljanjem Zakona o Civilnom Partnerstvu iz 2004, a koji je još uvijek na snazi, ljudi još uvijek moraju da brak okončaju i ponovo se registruju po ovom Zakonu od momenta kada su stekli pravno priznavanje njihovog statusa. Ova činjenica otvara ozbiljno pitanje. Transeksualna osoba treba da ima ista prava kao bilo koja druga osoba. Osnova da on ili ona mogu biti vjenčani sam na osnovu Zakona o Građanskom Partnerstvu iz 2004, odmah ukazuje da takva osoba može da bude izložena različitim zakonima čime može potencijalno da se postavi pitanje njihovog rodnog statusa.

3. Javne vlasti, Javna Politika i Vladina Tijela

(a) Vladina Kancelarija za Jednakosti („VKJ“), Žene i Jedinica za Jednakost

Nedavno je Vlada UK uspostavila VKJ i koja je odgovorna za ukupnu strategiju koje se odnosi na jednakost. „Jedinica za Žene i Jednakost“ se fokusira isključivo na ženska pitanja i šalje izvještaje Ministrima za Žene i Jednakost.

U smislu uslova jednakosti na radnom mjestu, jedna od osnovnih oblasti koja izaziva brigu je zatvaranje onoga što zovu „praznina u rodnim primanjima“. Uprkos stazama koje vode do jednakosti, dovedenoj Ukazom o Jednakim Primanjima iz 1970, VKJ je svjesna da je to još uvijek aktuelan problem i u 2008. Zaista, u 2006-07, podnet je jednak broj žalbi na nejednaku platu koliko i na nefer otpuštanje. VKJ pokušava da ažurira reforme kako bi prevazišla neprikladne stavke u zakonu. Rodna praznina u primanjima je u osnovi razlika u procentima između srednjih vrednosti satnica između muškaraca i žena, ne uključujući prekovremena primanja. Prema statistikama iz 2007, rodna praznina u primanjima za radnike sa punim radnim vremenom je iznosila 12,6%. Naravno, postoje mnogobrojni kompleksni socio-ekonomski razlozi kojima se objašnjava ova razlika. One uključuju,

⁶⁹ <http://www.transgenderzone.com/library/legal/2.htm#part2>

⁷⁰ <http://www.pfc.org.uk/node/234>

⁷¹ Dickerson, Hollin K., Osveta bez osnove: Rodno Prepoznavanje i Ukaz o Ljudskim Pravima (Žurnal Teksaskog eđunarodnog Prava) p 227 (<http://www.allbusiness.com/legal/international-law/1017319-1.html>)

među ostalim: razlike u ljudskom kapitalu (na pr. Razlike u nivou obrazovanja i radnog iskustva), rad na određeno vrijeme, obaveze putovanja, tradicionalna profesionalna segregacija (na pr. Još uvijek je više žena zaposleno u ustanovama za njegu, čišćenje i ugostiteljstvu), prakse gradiranja vještina, sistem ocijenjivanja rada i diskriminacija u primanjima. Ovo predstavlja problem, jer ne samo da diskriminacija ostaje, već se potencijali žena ne primenjuju u punoj mjeri kako u biznisu tako u ekonomiji.

Od vremena kada je Laburistička Vlada došla na vlast 1997, preduzimate su neke mjere da se balans popravi. Na primjer, Vlada je povišala osnovicu za materisnski dodatak sa £55.70 iz 1997., na 117.18 £ u 2008. god. Preporuke iz izvještaja Komisije za Žene i Rad iz 2006. su takođe sprovedene, najviše da bi se popravile mogućnosti i poslovne opcije za žene na tržištu rada, putem razvoja fonda vrijednog £ 500 000 za podršku inicijativi da se poveća raspoloživost radnih mjesta na određeno vrijeme. VKJ je takođe nedavno lansirala kampanju pod nazivom „Objavite svoju prazninu u primanjima“, gdje građani, iz bilo kojeg sektora mogu da otkriju razliku u primanjima u cilju povećanja transparentnosti.

Međutim, skori napori VKJ u zatvaranju praznine u rodnim primanjima su podržavali vladin sveobuhvatni i ambiciozni projekat – Zakon o jednakosti.

Izvještaj „Žene uzimaju učešće“, iz 2008

Ovaj istraživački izvještaj je naručen od strane VKJ 2008, i fokusirao se na nedovoljnu zastupljenost žena u javnom i civilnom sektoru. Prema izvještaju, „samo 20% državnog Parlamenta i 29.3% lokalnih parlamenata su žene. Slika je još gora kada su u pitanju grupe kao što su Crnci, Azijati i žene iz etničkih manjina. One predstavljaju manje od 1% svih odbornika u Engleskoj i 3.8% žena koje predsjedavaju lokalnim odborima“. Uz to „samo 10% visokih upravljačkih mjesta, od 100 kompanija, zauzimaju žene“. Čak i u 2008, u sadašnjem sistemu rada, organizacije i sistemi uprave u UK, nastavljaju da se temelje na „viziji i potrebama male grupe stanovništva koji imaju glasačko pravo – srednji i viši sloj bijelih ljudi“.

Prema pisanju Tajmsa⁷², međutim, izgleda da je došlo do izvjesnog napretka u pravnoj profesiji. „Žene konačno probijaju „stakleni plafon“ visokih položaja u sudstvu. Međutim, takođe je važna činjenica koja se odnosi na nedostatak uključenja žena iz manjinskih etničkih grupa u javni i civilni život. Ovo postaje argumenat u prilog stvaranja jedne sveobuhvatne Obaveze Jednakosti, jer različitosti u osnovama jednakosti (ovdje rodnost i rasa) mogu da se preklapaju, mada su po sadašnjim zakonima oni tretirani odvojeno, a što ne odražava stvarnu situaciju. Zaista jeste ogroman problem to što „crne i žene iz etničkih manjina skliznu kroz pukotine grubog računovodstvenog sistema u određenom vremenu, ili etničke manjine ili žene ali rijetko obadvije grupe istovremeno“.⁷³

(b) Komisija za Jednake Mogućnosti („KJM“) i Komisija za Jednakost i Ljudska Prava („KJLP“)

KJM je nezavisno javno tijelo koje nije strukturno vezano i osnovano prvenstveno od strane Vlade UK. Od 1 oktobra 2007, KJLP je preuzela svoju ulogu i funkcije.

KJLP ima značajnu pravnu moć i predan direktorat eksperata pravnika koji su stručni u oblasti zakona o jednakostima. Komisija ima ingerencije da preduzme pravne korake u ime nekog pojedinca, pogotovo u slučajevima postojanja strateških prilika da se pomjere granice zakona. Tako gdje postoje šanse za stvaranjem pravnog presedana ili za pojašnjenjem ili poboljšanjem zakona, komisija će se truditi da to i učini. KJLP ima jaku moć da sprovede obaveze jednakosti u organizacijama i među vlastima, a i kao poslednja mjera da pokrene zvanična ispitivanja ili istrage.

⁷² Times, oktobar 7, 2008 „Žene napravile proboj do mjesta u Visokom Sudu“ (auto Frances Gibb)

⁷³ Mirza, H.S. i Sheridan, A. (2003) *Crne i Žene iz Etničkih Manjina: Razumijevanje Identiteta, Pristup i jednakost u Sistemu Zdravstva*, EOC, Manchester

U prošlosti je KJM imala zapaženog uspjeha u ulozi reformatoira zakona o jednakosti. Slično tome, 12. marta 2007, KJM je ispitivala ispravnost Regulative o Jednakosti pri Zapošljavanju (Seksualna diskriminacija), 2005. nakon sudskog preispitivanja, koje je inicirala KJM, Visoki Sud je ustanovio da su Regulative iz 2005, koji su unijeli izmjene u Ukaz o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975, nije adekvatno implementirao Direktivu o jednakom Tretmanu (76/207/EEC) i naredio je Vladi da izvrši dalje amandmanske izmjene u klauzulama o šikaniranju, diskriminaciji na osnovu trudnoće ili materinstva i prava žena koje su na porodiljskom odsustvu. Takvi amandmani su postali pravosnažni regulativama iz 2008.

Ukoliko nema problema vezanih za jednakost u nekom slučaju, tada Komisija nema ovlaštenja da pruža pravni savjet individuama na ljudskim osnovama. Međutim, dio KJLP web sajta⁷⁴ sada pruža resurs za pravne savjetnike i predstavnike koji rade na slučajevima seksualne diskriminacije i zahtjeva za jednake plate u Engleskoj i Velsu. Pokriva pitanja seksualne diskriminacije vezana za zaposlenje i namjera je da koristi pravnici, radnicima u Birou za pružanje savjeta građanima, zvaničnicima iz Sindikata i savjetnicima-laicima koji imaju znanja iz zakona o zapošljavanju. KJLP takođe nudi savjete preko njihove linije za pomoć i drugih onlajn resursa i donira sredstva spoljnim organizacijama koje mogu da pruže pravnu pomoć i savjet.

Izveštaj pod nazivom „Seks i moć“ iz 2008

Prema ovom izvještaju, čiji je naručilac KJLP, sugerisano je da će biti potrebno do 200 godina da bi se obezbijedila jednaka zastupljenost žena u Britanskom parlamentu i 55 godina da se postigne jednak broj visoko pozicioniranih žena u sudstvu.

Da bi se ova praznina zatvorila, izvještaj pod naslovom „Žene uzimaju učeće“ sugerise da: „nije dovoljno jednostavno zaposliti žene već postoji potreba da se pogleda na pozicije na koje se (žene) postavljaju i kako i koliko se zadržavaju“. Ukratko, potrebno je da vodimo računa o procesu koji ima tri koraka: „doći na mjesto, biti na mjestu i ostaniti tamo“. Samo kada zakonodavstvo pruža zaštitu u sva tri koraka, tada ćemo imati koherentniji i korektniji sistem rodne jednakosti.

(c) Metropolitanska Policijska Vlast („MPV“)

Politika MPV o jednakosti i raznolikosti je primjer modela pristupa Britanske javne vlade pitanju rodne jednakosti, načina kako MPV radi sa javnošću, kako nastavlja da podržava Zakon o Ljudskim Pravima i možda pokušaju da prebrodi neke od slabosti zakonodavstva o diskriminaciji (kao što je navedeno na drugim mjestima). Međutim, pitanje je koliko je takva politika korisna ili efikasna za žene koje trpe diskriminaciju?

Politika MPV o Jednakosti i Raznolikosti tvrdi da ide „šire od tradicionalne politike jednakih mogućnosti“, koja jednostavno ne slijedi već „ide dalje od pravnih zahtjeva i dobre prakse“. Oni objavljuju svoje djelovanje kao odnos „koji je pravičan prema svima i odnosi se jednako na sve bez obzira na rodnost, rasu ili kulturu, invaliditet, godine, bračno stanje, vjerska uvjerenja ili seksualnu orijentaciju“. Sve do sada izneto je relativno nekontraverzno. Ali koriste nasilan jezik, na primjer: „MPV će težiti da postane organizacija gdje će se razlike, koje ljudi donesu na radno mjesto cijeniti“ i „promocija kulture jednakosti će se snažno ohrabrivati“. Takođe, često se odnosi na „lični dignitet na poslu“ (koncept digniteta je možda pozajmljen iz Nemačkog Ustava) i stavlja veliki je naglasak na transparentnosti u praksi, a koja se odnosi na jednakost i odgovornosti prema javnosti. U odjeljku o seksualnoj diskriminaciji, eksplicitno se poziva na USD 1975 i Ukaz o Jednakim Primanjima 1970 (sa amandmanima), ali izgleda da ide i dalje „vrednovanjem različitosti“ u „planiranju poslova, upravljanje radom i postupkom ocjenjivanja“, kao i procedurom zapošljavanja i procesom izbora gde su prethodno utvrdili da njihovi paneli za zapošljavanje i promociju prolaze kroz obuku o jednakim mogućnostima.

⁷⁴ <http://www.equalityhumanrights.com/en/foradvisers/EocLaw/eoclawenglandwales/Pages/default.aspx>

Ništa od nabrojanog, međutim nema silu zakona. Da li je ova dodatna zaštita zaista pouzdana ukoliko uposlenica- ili čak i žena iz javnosti – želi da podnese žalbu na osnovu gore navedenog? To uliva sumnju, bar što se suda tiče, jer dokumenat nema pravnu snagu. To nije ništa više od „meke pravne inicijative“, koja podržava ograničeni domet zakonodavstva iz oblasti anti-diskriminacije. Međutim, postoje mehanizmi za sprovođenje i primjenu koji su ugrađeni u Politiku. Uklauzuli 7, predstavljene su različite uloge i odgovornosti različitih odbora i jedinica kako bi se sprovela i nadgledala politika, i ustanovljena je rigorozna procedura za žalbe, koja je na raspolaganju svima koji osjećaju da je politika prekršena. Međutim, to ne objašnjava šta su pravni lijekovi kod obeštećenja, a i ukoliko ih bude ne bi ih bilo moguće pravno sprovesti. Tako da uposlenica koja se osjeća diskriminisanom može preduzeti mjere da se njen glas čuje, ali ostaje nejasno šta se u vezi sa tim može učiniti. Dok MPV „tretira čin diskriminacije i šikaniranja krajnje ozbiljno“, izgleda da postoji rizik od nemogućnosti da se savršeno dobre želje sprovedu, što nije u potpunosti zadovoljavajuće.

ODJELJAK 4. ZAKLJUČAK

Od kako je Ukaz o Seksualnoj Diskriminaciji iz 1975.god., donijet, u posljednjih trideset godina dogodile su se ogromne promjene u odnosu na jednakost polova u smislu zaposlenja, plata i javne percepcije. Međutim, još uvijek žene trpe stvarne nepravde, a mnogo zakona je implementirano da bi pomogli u rješavanju ovih problema.

Međutim, efikasnost zakona zavisi od dobre volje i sposobnosti pojedinaca da pokrenu parnicu. Često su to žene iz nižih ekonomskih slojeva koje će najvjerovatnije ispaštati zbog diskriminacije, a koje će sa najrjeđe iznijeti slučaj pred sud.

Predloženo uvođenje „pozitivnih obaveza“ po Zakonu o Jednakosti pokriva široku oblast ali je dočekan sa strahom da će doći do njegove površne primjene koja neće izazvati suštinske promjene. Dok pravni lijekovi za pojedince zavise od podnijetih prijava, vrsta promjena koje je predviđena Zakonom o Jednakosti zavisice o relevantnim tijelima koji treba da usvoje nova shvatanja, kao i specifične politike, kojom bi se prebrodila diskriminacija.

Široka paleta vladinih inicijativa i izvještaja na ovu temu su raspoloživi i postoje dokazi da, iako su poboljšanja neophodna, pitanja diskriminacije se sve više ozbiljno shvataju od strane poslodavaca i predstavnika javnog sektora.

DEO 3: SILOVANJE

ODJELJAK 1. UK I MEĐUNARODNI ZAKON

A. Međunarodni zakon

Ne postoji zajednički usvojena definicija silovanja u međunarodnom zakonu. Međutim, nasilje nad ženama je prepoznato internacionalno i nacionalno kao pitanje osnovnih ljudskih prava. Sloboda od nasilja i zlostavljanja su u međunarodnom pravu prepoznati posebno u odnosu na ljudska prava i rodnost.⁷⁵ U UK nasilje nad ženama uključuje porodično nasilje, silovanje, seksualno nasilje, seksualno šikaniranje, sakaćenje ženskih genitalija, prisilan brak, kriminal u ime časti, prostituciju, trafiking i seksualnu eksploataciju.⁷⁶

Prema navodima Ujedinjenih Nacija, nasilje nad ženama se definiše kao:

„nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, ili nasilje koje disproportionalno utiče na žene. Ono uključuje radnje koje izazivaju fizičku, psihičku ili seksualnu povredu ili patnju, prijetnju takvim djelima, prinudu i drugu vrstu uskraćivanja slobode“.

Silovanje je takođe prepoznato kao čin rata. Član 27 Četvrte Ženevske Konvencije navodi da će:

„žene biti posebno zaštićene protiv bilo kakvog napada na njihovu čast, a naročito protiv silovanja, nasilne prostitucije, ili bilo kakve forme nepristojnog napada“⁷⁷

Ženevskom Konvencijom se traže kazne za ozbiljna kršenja u nacionalnim sudovima. Član 147 Četvrte Ženevske Konvencije uključuje definiciju ratnog zločina i glasi :

„Voljno ubijanje, tortura ili nehumano postupanje, uključujući.. .svjesno izazivajući ogromno stradanje ili ozbiljnu ozlijedu na tijelo ili zdravlje...“⁷⁸

Član 3 Ženevske Konvencije zabranjuje *„nasilje protiv života i osobe, naročito ubistvo svih vrsta, sakaćenje, svirepo postupanje i mučenje“* kao i *„nasilje nd ličnim dostojanstvom, naročito ponižavajuće i degradirajuće postupanje“⁷⁹*

U slučajevima oružanog sukoba koji nije međunarodnog karaktera, Član 4; Protokola II, Dodatkom na Ženevsku Konferenciju, uključuje u spisak zabranjenih radnji na bilo kom mjestu ili vremenu, ubijstvo kao i svirepo postupanje, kao što je mučenje, sakaćenje i nasilništvo protiv ličnog digniteta, naročito ponižavajuće i omalovažavajuće postupanje, silovanje, nasilna prostitucija i bilo koji vid nepristojnog napada, kao i ropstvo i trgovina robljem u svim vidovima.⁸⁰

Nasilje nad ženama se prepoznaje kao pitanje ljudskih prava unutar Evropske Zajednice. Najvažniji članovi Evropske Konvencije o Ljudskim Pravima koji su primjenjivi su: Član 2, pravo na život, koje je fundamentalno pravo i Član 3, zabrana torture, uključujući zaštitu individua od nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, koji je nametnula druga osoba.

B. Silovanje: Neke staistike

1. Učestalost

---

⁷⁵ Crown Prosecution Service (2007), Nasilje nad ženama: Strategija i akcioni planovi (Nacrt), P 2

⁷⁶ Ibid p 8

⁷⁷ <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/genevaconventions>

⁷⁸ ibid

⁷⁹ ibid

⁸⁰ ibid

(a) Barem 47 000 odraslih žena je silovano svake godine u UK.⁸¹

⁸²

(b) Žene više brinu zbog silovanja nego zbog bilo kog drugog kriminala.

2. Počinioci

(a) Silovanje se dovodi u vezu na tajtežim slučajevima porodičnog nasilja i smatra se faktorom rizika kod porodičnog ubijstva.⁸³

(b) Većina počilaca su poznati žrtvama.⁸⁴

3. Društveni troškovi

Ispitivanje koje je sproveo Ministarstvo Unutrašnjih Poslova 2005, ocijenilo je da svako silovanje odrasle osobe košta preko £76 000, zbog troškova zdravstvenih službi koji nastaju kao rezultat dugoročnih zdravstvenih problema sa kojim se žrtve suočavaju, troškova krivično-pravnog sistema, gubitka produktivnosti i negativnog uticaj na psihičko i fizičko stanje žrtve.⁸⁵

4. Službe za podršku

(a) 40% odraslih koji su silovani nikome ne kažu o tome. Ovo znači da žrtva ne dobija podršku koja joj je potrebna kako bi se nosila sa nasilništvom koje je doživjela⁸⁶.

(b) Postoje 19 Referentnih Centara koji se bave Seksualnim Napadima („RCSN“) u Engleskoj i Velsu, namijenjenim žrtvama silovanja, sa još tri koji se nalaze u Londonu (koji su nazvani „Luke“).

5. Prijavlivanje i kažnjavanje

(a) U Engleskoj i Velsu stopa osuđujućih presuda za prijavljene slučajeve je opala sa 32% u 1979. na 6% najnovijih podataka.

(b) Procjenjuje se da se između 75-95% silovanja nikada ne prijave policiji.⁸⁷

C. Domaće zakonodavstvo

Zakon o seksualnim deliktima, 2003 („ZSD“) je stupio na snagu 1 maja, 2004. i generalno je smatran kao temeljna promjena pravnog okvira koji se bavio seksualnim prekršajem u to vrijeme.

1. Definicija silovanja

Odjeljak 1 definiše silovanje kao namjerno prodiranje penisa jedne osobe (A) u vaginu, anus ili usta druge osobe (B), bez njenog pristanka. Najmanji stepen penetracije je dovoljan da sačinjava puni prekršaj.⁸⁸ Pod odjeljkom 79(2) ZSD 2003, penetracija je kontinuirana radnja od ulaska do povlačenja, te shodno tome ukoliko A penetrira u B uz pristanak B, a B kasnije povuče pristanak, A

⁸¹ Društvo Fawcett (2007), *Silovanje: Činjenice*

⁸² Vlada Nj.V. (2007) *Vladin Akcioni plan o Seksualnom Nasilju i Zlostavljanju*, MUP, london, p iii

⁸³ ibid

⁸⁴ Kellz, L., Lovett, J., i Regan, L. (2005), *Pukotina ili jama? Iscrpljenost u prijavljenim slučajevima silovanja*, Jedinica za ispitivanje zlostavljanja djece i žena, Studija ispitivanja MUP 293

⁸⁵ ibid

⁸⁶ ibid

⁸⁷ Služba Nj.V. Tužilačkog Inspektorata i Nj.V. Inspektorat policije (2007), *Bez pristanka: Izvještaj o zajedničkom pregledu i tužbi krivičnog djela silovanja*, str 34

⁸⁸ M. Allen, *Udžbenik o krivičnom zakonu*, (2005 OUP) p 352

mora da izvuče penis. Ukoliko A nastavi da vrši penetraciju u B, kada je pristanak povučen, ovo bi bilo jednako silovanju.⁸⁹

2. Pristanak

Zakon ima tri važne odredbe koje se odnose na pristanak⁹⁰:

(a) Zakonska definicija pristanka:

Sekcija 74 Zakona definiše pristanak na slijedeći način: „osoba pristaje ukoliko se saglasi izborom i ima slobodu i sposobnost da napravi izbor“.

(b) Test razumnog vjerovanja u pristanak

Tuženi (A) je morao da preduzme korake da jasno potvrdi da je predhodni pristanak (dat od strane B) na seksualnu aktivnost dat pod svim okolnostima. Tuženi (A) je, prema tome odgovoran da obezbijedi da (B) pristaje na seksualnu aktivnost u vremenu koje je u pitanju. Zakonom je ukinuta stara odbrana originalnog ali nerazumno pogrešnog vjerovanja koja se odnosila na pristanak tužioca⁹¹.

(c) Dokazne i zaključne pretpostavke o pristanku

ZSD 2003 je postavio dva seta pretpostavki kako bi obezbijedio podršku pri utvrđivanju da li je B pristala na relevantnu seksualnu aktivnost. Ovo su zaključne pretpostavke i dokazne ili oborive pretpostavke.

Zaključne pretpostavke koje se odnose na pristanak uključuju činjenična događanja gdje je dokazano da je tuženi namjerno omanuo tužioca, u kom slučaju će su pretpostaviti nedostatak pristanka. Preispitivan je razlog zbog kojeg slučajevi obmane zahtijevaju zaključne pretpostavke kada je sporno da gnusniji čin kao što je upotreba sile koja se primenjuje da bi se prevazišao otpor koji pruža tužilac, ne daju osnova za takvu zaključnu pretpostavku.⁹²

Dokazna pretpostavka je sporna pretpostavka. Odjeljak 75 ZSD iz 2003, navodi sledeći spisak okolnosti u kojima se pretpostavlja da podnosilac tužbe nije pristala: primjena sile ili prijetnja nasiljem, ukoliko je podnosilac tužbe bila, a tuženi nije bio nezakonito pritvoreni, ukoliko je tužilac u snu ili na drugi način bez svijesti; ukoliko je, zbog tužiočeve fizičke nesposobnosti, nije mogla, u vrijeme relevantnog čina da komunicira sa tuženim o tome da li daje pristanak; ili ukoliko je neka osoba administrirala ili uzrokovala da tužena unese, bez pristanka, supstancu koja je imala moć da prouzrokuje zaglupljivanje ili salamanje volje u vrijeme relevantnog čina.

Treba napomenuti da uslovi, koji su nabrojani u odjeljku 75, ne uključuju okolnosti kada je žrtva dobrovoljno intoksikovana.⁹³ Zakon takođe ne definiše zančenje „sposobnost“ da da pristanak.⁹⁴ Na primjer, kada je podnosilac tužbe dovedena u besvesno stanje izazvano pićem, tada se može pretpostaviti da nije dala pristanak. Međutim, ukoliko je podnosilac tužbe bila izrazito intoksikovana ali svjesna, na poroti bi bila odluka da razmotri da li je ili nije podnosila žalbe pristala na seksualnu aktivnost ili ne.⁹⁵

3. Presuda

---

⁸⁹ Cooper v Scaub (1994) Crim LR 531

⁹⁰ <http://www.cer.truthaboutrape.co.uk/4.html>

⁹¹ Stara odbrana pod Morganom (1976) AC 182

⁹² M. Allen, Udžbenik o Krivičnom Zakonu, (2005, OUP), p 357

⁹³ Krivično-pravni sistem (2006), *Zaštita žrtava-Pravda za žrtve silovanja: Konsultativni rad, Str 13*

⁹⁴ ibid

⁹⁵ ibid

Maksimalna kazna za silovanje je doživotni zatvor.

Slučaj *R protiv Millberry*⁹⁶ je uspostavio početne premise za presude u slučajevima silovanja, odnosno:

- (a) 5 godina za slučajeve bez otežavajućih ni olakšavajućih okolnosti
- (b) 8 godina u slučajevima postojanja nekih otežavajućih okolnosti kao što su silovanje djeteta, ili od strane osobe koja obavlja funkciju u nekoj specijalnoj fondaciji ili grupi
- (c) 15 godina za serijska silovanja i za one koji vjerovatno ostaju kao prijetnja.

ODJELJAK 2: IMPLEMENTACIJA I MONITORING

1. Vladine Agencije za Sprovođenje Odluka

(a) Policija

Policije se smatra ključnim partnerom u spriječavanju seksualnog nasilja, brizi o žrtvi, preduzimanju istrage i u postupanju sa prestupnicima.⁹⁷ Specijalno obučeni policajci („SOP“) predstavljaju ključni deo tima za istragu i imaju opseg zaduženja u vezi sa početnom reakcijom, forenzičkim medicinskim pregledom, u vršenju ispitivanja žrtve i održavanju kontakta sa žrtvom u vezi sa napredovanjem istrage.⁹⁸ Postoje vladine smjernice za vođenje istraga kao što su Vodiči za istragu ozbiljnih seksualnih napada objavljenih 2005. Neke snage takođe imaju Forenzičke Medicinske Istraživače. Projekat „Safir“ predstavlja Policijsku Jedinicu u Metropolitenu, koja je ustanovljena u Londonu kako bi pospješila istrage o silovanju i brigu o žrtvama. Svaka opština ima odgovarajući Safir tim koji se sastoji od Specijalno Obučениh Policajaca za istragu o silovanjima i brigu o žrtvama. Takođe ima malu jedinicu koja nanovo otvara i istražuje stare slučajeve kostisteći forenzička napredovanja u DNK.⁹⁹

Poboljšanja su potrebna u mnogim oblastima policijskog rada, uključujući pooštavanje standarda za unos i razvrstavanje izvještaja širom jedinica kako bi se omogućile precizne mjere nivoa kriminaliteta i poređenja među jedinicama.

SOP spiskovi dežurstava i rosteri treba da su korigovani i redovno održavani kako bi obim poslova bio ravnomjerno raspoređen.¹⁰⁰

(b) Služba Državnog Tužioca

Služba Državnog Tužioca je odgovar da donošenje kaznenih presuda i za vođenje krivičnog postupka u slučajevima seksualnih krivičnih djela. U skladu sa politikom SDT, istrage za ozbiljne seksualne delikte vode Specijalni Tužioci za Silovanje, koji su odgovorni za razmatranje svih slučajeva koji sadrže navode silovanja¹⁰¹. Postoji potreba da SDT postavi standard za ulogu pravnika specijalizovanog za slučajeve silovanja i da se obave obuke kako bi se to postiglo i da se osigura kontinuirano praćenje ove specijalne akreditacije.¹⁰²

---

⁹⁶ (2003) 2 Cr App R (S) 142

⁹⁷ HM Vlada (2007) *Vladin akcioni plan o seksualnom nasilju i zlostavljanju*, MUP London, str 17

⁹⁸ Nj.V. Visoki Tužilački Savjet i Policijski inspektorat: *Bez pristanka: Izvještaj o zajedničkom pregledu istrage i tužilačkog postupka u slučajevima silovanja*, str 10

⁹⁹ <http://www.mwt.police.uk/sapphire/>

¹⁰⁰ Vrhovni tužilački savet i Policijski inspektorat (2007) *Bez pristanka: Izvještaj o zajedničkom pregledu istraga i tužilačkih postupaka u slučajevima silovanja*, str 11

¹⁰¹ Vlada Nj.V (2007) *Vladin akcioni plan za Seksualno Nasilje i Zlostavljanje*, str 17

¹⁰² Inspektorat Službe Državnog Tužioca i Policijski Inspektorat, Str 24

Svaki Region SDT je nominovao jednog od njihovih specijalista za istrage silovanja da obavlja dužnost koordinatora za silovanje, čija dužnost uključuje monitoring slučajeva silovanja unutar regiona, uspostavljanje mreže i razmjena iskustava dobre prakse sa drugim regionalnim koordinatorima i sa Centralnom Kancelarijom, uspostavljanje veze sa eksternim agencijama Krivično-pravnog Sistema i volonterskog sektora i preuzimanje uloge ekspertskeg centra za pružanje ekspertize. Koordinator za silovanje rade u tesnoj saradnji sa SDT koordinatorima za porodično nasilje. Takvo povezivanje se smatra naročito važnim kada se uzme u obzir činjenica da je u mnogim slučajevima silovanja nasilnik žrtvin partner (ili neki drugi član porodice).¹⁰³

(b) Sudovi

Sudovi igraju važnu ulogu u obezbjeđivanju da se sa sličajevima silovanja postupa efikasno i brzo. Oni takođe moraju da obezbijede odgovarajuće ustanove za žrtve i svjedoke, naročito kada su okarakterisane kao preosjetljive ili zaplašene.¹⁰⁴

(c) Nacionalni Plan za Upravljanje Okrivljenima („NPUO“)

NPUO je uspostavljen kako bi upravljao i postupao sa nasilnicima kako u zatvoru, tako i u zajednici.¹⁰⁵ Sastavljen je od Zatvorske Službe i Nacionalne Službe za Uslovna Otpuštanja.. NPUO i policija su odgovorna vlast za Više-agencijski Javni Tužilački Sistem za upravljanje prekršiocima.¹⁰⁶ Kao zakonsku obavezu u toku uslovnog otpuštanja, a u vezi određenih žrtvi ili nasilnih krivičnih djela NPUO je takođe odgovoran da informiše i konsultuje žrtve.¹⁰⁷

(d) Primarni Fondovi na Njegu („PFN“)

S obzirom na visoke troškove vezane za seksualno nasilje (seksualno i mentalno), PFN igraju značajnu ulogu u njezi žrtava.¹⁰⁸ Usluge uključuju pružanje hitne i trajne zdravstvene njege za žrtve seksualnih napada direktno ili putem usluga koje su naručene iz volonterskog sektora.

(e) Centri za Pomoć Nakon Seksualnih Napada („CPNSN“)

CPNSN su ustanove u kojima žrtve dobijaju medicinsku njegu i savjetovanje od profesionalnih medicinskih radnika i gdje mogu da pruže pomoć u policijskoj istrazi, a što uključuje i forensičko ispitivanje.¹⁰⁹ Prvi CPNSN je otvoren 1986 u Mančesteru. Uobičajeno je da njima upravlja policija u partnerstvu sa zdravstvenim službama, koje tijesno saraduju sa volonterskim sektorom.¹¹⁰ Važan aspekt CPNSN je da žrtve mogu da koriste sve ustanove dok im je anonimnost zadržana. Oni prihvataju osobe koje se same prijave što znači da ljudi mogu da dobiju liječenje bez odlaska u policiju i mogu da donesu odluku o tome da li će prijaviti napad ili ne.¹¹¹ Postoji ukupno 19 CPNSN u Engleskoj i Velsu za žrtve silovanja sa još tri koja se nalaze u Londonu, a koji se naziva „Skrovište“. Pošto su CPNSN važan izvor za obuku i pružanje informacija oni bi trebalo da budu uključeni u razvoj lokalnih strategija i akcionih planova.¹¹²

2. Volonterske i organizacije u zajednici

---

¹⁰³ Izveštaj o Zajedničkoj Analizi Ispitivanja i Istrage Slučajeva koji uključuju Navode Silovanja: CPSI i MUP zajedničke tematske inspekcije

¹⁰⁴ Vlada (2007) *Akcion Plan Vlade o Seksualnom Nasilju i Zlostavljanju*, Str 17

¹⁰⁵ ibid

¹⁰⁶ ibid

¹⁰⁷ ibid

¹⁰⁸ ibid

¹⁰⁹ Ibid, p 18

¹¹⁰ Ibid Str 24

¹¹¹ ibid

¹¹² ibid

Volonterske i organizacije određenih sektora zajednice predstavljaju veoma važan činilac u pružanju dugoročnog savetovanja i podrške za žrtve koje su doživjeli seksualni napad prije kratkog ili dugog vremena.¹¹³ Pored pružanja direktnih usluga volonterske i organizacije u zajednici su takođe važan izvor za obuku i pružanje informacija državnim agencijama u spriječavanju i reagovanju na seksualne napade. Stručnost i znanje iz ove oblasti mogu takođe da pruže korisne informacije kako bi pomogle u rješavanju kriminalnih slučajeva i pružile obavještenja o pregledu stanja seksualnih napada u lokalnoj zajednici.¹¹⁴

Nacionalna Krizna Mreža za Silovanja i Fondacija za Preživjele su dvije krovne organizacije koje pružaju veze između većine lokalnih specijalizovanih organizacija.¹¹⁵ Takođe postoje organizacije kao što su Podrška Žrtvama, koje nude praktičnu pomoć i podršku.¹¹⁶ Pošto su ove grupe imale iskustva iz prve ruke kada su u pitanju potrebe žrtava i efikasno izlazile u susret njihovim potrebama, oni su izuzetno važni u davanju podrške ovim žrtvama.

Prvi Krizni Centar za Silovanje je otvoren u Londonu 1976. Cilj ovog centra je da obezbijedi način da žene i djeca razgovaraju sa drugim ženama o njihovom iskustvu, često po prvi put.¹¹⁷ Oni takođe pružaju dugoročnu podršku što uključuje javno zagovaranje, a takođe i rad na podizanju svijesti i prevenciji.¹¹⁸ Upućivanja žrtava u Krizne Centre za Silovanje vrše agencije kao i pojedinci, a mnoge od njih ne žele da prijave svoje slučajeve policiji.¹¹⁹ Krizni Centar za London i Vels pruža usluge po modelu koncepta „paralelne pravde“, koji se fokusira na krivičnu i društvenu pravdu.¹²⁰ Glavni koncept paralelne pravde je postizanje cilja time što će se pomoći žrtvama da ponovo izgrade svoje živote, a što je suštinski cilj pravde. U sistemu paralelne pravde društvena poruka žrtvama bi glasila: „Ono što vam se desilo je pogrešno i mi ćemo vam pomoći da ponovo izgradite vaš život“.¹²¹

Glavni problem sa kojim se suočavaju krizni centri danas su trajni nedostatak sredstava, manjak osoblja i predviđenih usluga. Nedostatak sredstava uzrokuje da se ovi centri zatvaraju brzim tempom; 1984. god. bilo je 68 Kriznih centara za Silovanja u Engleskoj i Velsu dok je danas ostalo samo 38 centara koji reaguju u krizama nakon silovanja.¹²² Devet Centara je zatvoreno u proteklih pet godina.¹²³ Istraživanje je pokazalo da je prosečno godišnje primanje centra samo £598, što je samo malo više od troška koji država snosi nakon jednog silovanja.¹²⁴ Prosječna vrijednost donacija za ovu djelatnost je bila £ 8 650 i s obzirom na ovu nisku vrijednost, Krizni Centri za silovanja bi obično podnosili neproporcionalni broj zahtjeva u poređenju sa sredstvima koje su dobijali.¹²⁵

ODJELJAK 3: JAVNA POLITIKA I JAVNA PERCEPCIJA

1. Odnos javnosti

Ispitivanjem javnog mnjenja urađenim 2005. za Amnesty,¹²⁶ ustanovljeno je slijedeće:

---

¹¹³ Ibid, str 17

¹¹⁴ Ibid Str 18

¹¹⁵ Ibid str 17

¹¹⁶ ibid

¹¹⁷ Društvo Fawcett, *Ne ili već oba i Zašto su man potrebni Centri za Krize pri Silovanju i Referetni Centri za Seksualne Napade*, str 1

¹¹⁸ Ibid, str 1

¹¹⁹ Ibid str 3

¹²⁰ Ženski resursni centar (2008) *Kriza u toku krize zbog silovanja; Pregled podataka iz Centara za Krize poslije Silovanja (Engleska i Vels)*, str 11

¹²¹ Citirano iz Ženskog Resursnog Centra (2008) *Kriza tokom Krize silovanja; Pregled Centara za Krize Silovanja*, str 11

¹²² Ženskog Resursnog Centra (2008) *Kriza tokom Krize silovanja; Pregled Centara za Krize Silovanja*, str 8

¹²³ Ibid str 8

¹²⁴ Ibid str 6

¹²⁵ Ibid str 6

¹²⁶ http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_16619.doc

- (a) trećina stanovništva vjeruje da su žene koje flertuju, djelimično odgovorne za silovanje;
- (b) četvrtina ispitanika je smatralo da su žene djelimično ili potpuno odgovorne za silovanje ukoliko nose izazovnu odjeću ili odjeću koja otkriva dijelove tijela;
- (c) preko jednog od pet ispitanika je imalo isto mišljenje ako žena ima mnogo seksualnih partnera;
- (d) otprilike jedno od 12 ljudi (8%) vjeruje da je žena u potpunosti odgovorna za silovanje ukoliko ima mnogo seksualnih partnera;
- (e) više od četvrtine ispitanika (30%) je reklo da je žena djelimično ili potpuno odgovorna za silovanje ukoliko je bila pijana i
- (f) više od trećine (37%) je imalo isto mišljenje ukoliko žena nije jasno rekla „ne“ muškarcu.

2. „Pijani pristanak“

Ispitivanje ukazuje da je žrtva konzumirala alkohol prije napada u znatnom broju slučajeva silovanja.¹²⁷ Pošto visoke koncentracije alkohola mogu da utiču na sposobnost neke osobe da da pristanak na seksualni odnos, veza između alkohola i seksualnog nasilja je važna. Tokom donošenja presude u slučaju *R protiv Bree*¹²⁸, Sudija Sir Igor je rekao: „Međutim, u slučajevima kada je tužilac dobrovoljno konzumirala čak i visoke količine alkohola, ali bez obzira na to ostala sposobna da bira da li će imati odnos ili ne, i u pijanstvu izrazi pristanak na taj čin, ovo se ne smatra silovanjem“¹²⁹ On je takođe dodao da „sposobnost pristanka može da ispari dosta prije nego što tužilac postane nesvjesna“¹³⁰

U martu 2007, Ministarstvu unutrašnjih poslova je razmatralo uvođenje novih zakona kako bi se dala jasnija definicija u preispitivanju kada osoba ima sposobnost da pristane na seksualnu aktivnost. Međutim u skorije vrijeme izgleda da je Vlada odustala od plana da pruži ovakvo pojašnjenje. U slučaju *Bree* predstavnik Vlade je čak izjavio da „...Zakon iz 2003 pruža jasnu definiciju „pristanka“, u svrhe tumačenja zakona o silovanju i putem definisanja ovog čina pozivanjem na „sposobnost da osoba napravi izbor“, čime je dovoljno razmotreno pitanje pristanka u kontekstu dobrovoljne konzumacije alkohola od strane tužioca. Problemi ne prističu iz pravnih principa. One leže u bezbroj okolnosti uslova izazvanih ljudskim ponašanjem, koje se obično odvija u privatnosti, bez nezavisnih svjedoka i kao posledice toga, proističu teškoće u dokazivanju ovog vrlo ozbiljnog djela“.¹³¹

Uticaj alkohola na silovanje se takođe odnosi na pitanje odštete koje traže žrtve silovanja. Visina odštetnog zahtjeva im se smanjuje ukoliko su pili alkohol prije nego što su bili napadnuti. Primjena Zakona o Kompenzaciji pri Krivičnim Ozlijedama sadrži klauzulu koja kaže da naknade u svim vrstama slučajeva mogu da budu smanjene ukoliko je konzumacija alkohola „doprinijela uslovima koje su dovele do povrede“.¹³² Ovo je negativno prihvaćeno jer izaziva osjećaj krivice kod žrtava, konzumacije alkohola.

3. Iscrpljivanje

¹²⁷ Vlada (2007) *Vladin akcioni plan o seksualnom nasilju i zlostavljanju*, MUP, str 5

¹²⁸ (2007) EWCA Crim 804

¹²⁹ *ibid*

¹³⁰ *ibid*

¹³¹ *ibid*

¹³² <http://www.guardian.co.uk/uk/2008/aug/12/ukcrime.law>

Isrpljivanje je proces putem kojeg se slučajevi silovanja izvuku iz sudskog postupka. Sva ispitivanja iscrpljivanja u slučajevima silovanja u UK pokazuju da je najveći procenta slučajeva izgubljen u najranijim fazama krivičnog pravnog sistema, putem povlačenja žrtve ili nedostatka dokaza, koji predstavljaju razloge zbog kojih se između polovine i dvije trećine slučajeva povlači iz procedure u fazi istrage.¹³³ Ispitivanja su pokazala da je jedna trećina slučajeva izgubljena u fazi istraživanja zbog problema u dokazivanju i da u mnogim slučajevima, kredibilitet žrtava je bio vezan za odluku da obustave dalji postupak.¹³⁴ Preko dvije trećine slučajeva je povučeno tokom policijske istrage i nije ni došlo do suda, a jedna četvrtina slučajeva su u početku evidentirana kao silovanje, a kasnije označena od strane policija kao „ne krivična“.¹³⁵ Štaviše, u slučajevima kada su podnosilac tužbe i osumnjičeni bili poznanici, u najvećem broju postaju „ne krivični“.¹³⁶ Postoji i visoka stopa iscrpljivanja u određenom broju prijavljenih slučajeva kao i u količini presuđenih slučajeva.

Kada je u pitanju ovaj proces, izazov je pojačan činjenicom da policija i tužioci precenjuju broj lažnih prijavi i time gube povjerenje tužiteljki. Policijsko naglašavanje problema na koje nailaze tokom krivičnih istraga i presuda obeshrabruje žrtve za nastavak suđenja. Strah od sudskog postupka takođe djeluje destimulativno.¹³⁷ Nekoliko preporuka dato u analizi ovog problema, uključujući mogućnost među-agencijskog rada između policije i agencija specijalizovanih za pomoć, koje se dalje ispituju iz ugla pružanja podrške tokom uzimanja izjave i pružanja informacija o statusu slučajeva; davanju smjernica policiji o vremenskom okviru i sadržaju koji se pruža tužiteljki u vezi informacija o pravnom postupku i izvejsnosti donošenja osuđujuće presude; o uspostavljanju okruglih stolova između policije u vezi određenih slučajeva, Službi državnog Tužioca i savjetu u ranim fazama postupka kako bi se uočile potencijalne slabosti u dokazima; uspostavljanju mehanizma unutar SDT da vrši nadgledanje nad javnim zagovaranjem u postupku sudskog tužioca i da se nauči iz osuđujućih presuda, oslobađajućih presuda i naročito parničnih nagodbi i prepoznavanje značaja alkohola u slučaju silovanja i seksualnog zlostavljanja i daljeg ispitivanja granica do kojih muškarci idu u ciljanju nepoznatih žena koje piju i strategije koje upotrebljavaju da bi uspostavili inicijalni kontakt.¹³⁸

ODJELJAK 4. ZAKLJUČAK

Zakon Seksualnim Deliktima 2003 pružio je neophodnu “generalnu opravku” ranijem zakonodavstvu, kojim se regulisalo ovo pitanje. I pored ovog zakona postoje brojne poteškoće koje onemogućuju da silovatelj dobije zasluženu kaznu u slučajevima, na primjer, kada su žrtva i osumnjičeni intoksikovani jer je tada teško utvrditi nepostojanje saglasnosti za čin, a nema svjedoka koji bi dali svoje izjave. Dok su problemi dokazivanja slučajeva silovanja djelimično vezani za razmatranje dokaza izvršene krivične radnje tokom kojeg je vjerovatnoća postojanja svjedoka mala, dodatni problem leži u postojanju društvene percepcije o tome kakvo se ponašanje očekuje od žena, što je imalo uticaja na konačne presude u mnogim slučajevima (na primjer: porota će rijetko povjerovati da je žena silovana ukoliko se zavodljivo ponašala ili bila oskudno odjevena). Krunska Tužilačka Služba je odgovorna za podizanje optužnica i vođenja istraga vezanih za slučajeve seksualnog nasilja.

Pored problema koji postoje u slučajevima silovanja koji su pravosnažno presuđeni, izvještaji ukazuju da najveći dio slučajeva silovanja nikada ne bude ni prijavljen policiji. Kada se i sačini izvještaj u policiji, veliki broj slučajeva nikada ne dospije u parnicu jer svedoci u nekom momentu povuku izjave tokom procesa istrage. Specijano obučeni policajci su ključni element timova za istragu. Ispitivanja ukazuju da bi viši stepen saradnje među agencijama i pružanje podrške žrtvama u prvim fazama procesa doprinijeli uspješnijem privođenju slučajeva na sud. Nacionalna krizna mreža

---

¹³³ Vlada (2007) *Vladin Akcioni Plan o Seksualnom Nasilju i Zlostavljanju*, str 29

¹³⁴ <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/sexual/sexual13.htm>

¹³⁵ <http://www.rapecrisis.org.uk/law.html>

¹³⁶ <http://www.cer.truthaboutrape.co.uk/3.html>

¹³⁷ <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/sexual/sexual13.htm>

¹³⁸ *ibid*

za silovanja i Fondacija preživjelih su krovne organizacije koje uspostavljaju vezu između većine lokalnih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama silovanja. Najveće ustanove koje pružaju medicinsko zbrinjavanje i savjetovanje su Fondacija za primarnu zaštitu i Centri za prijavu seksualnog napada. Zakon također pokriva transseksualce jer odjeljak 79 (3) određuje da: „navodi djelova tijela uključuju navode djelova koji su hirurški konstruisani (naročito putem hirurškog rodnog preusmjerenja)“.

DEO 4. TRAFIKING LJUDIMA U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU

ODJELJAK 1: UVOD

1. Definicija trafikinga

U suštini, trafiking ljudima je djelo kada se osoba premješta putem prinude ili prevare u okolnosti gdje biva eksploatisana. Definicija koje se UK pridržava ona koja je data protokolom UN Konvencije Protiv Transnacionalnog Organizovanog Kriminala - Protokol o Spriječavanju, Suzbijanju i Kažnjavanju Trafikinga Ljudima, naročito Ženama i Djecom. U njoj se navodi slijedeće:

„Trafiking ljudima (znači) vrbovanje, transport, transfer, smještaj ili prijem ljudi putem prijetnji ili upotrebom nasilja ili drugim vrstama prinuda, otmicom, prevarom, obmanom, zloupotrebom položaja ili iskorištavanje nečijeg nepovoljnog (osjetljivog) položaja, davanja ili primanja novčanih sredstava ili povlastica kako bi se dobio pristanak osobe nad kojom druga osoba upravlja, u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje uključuje, u minimalnom obliku, eksploataciju prostitucije ili drugih vidova seksualne eksploatacije, prinudni rad ili usluge, ropstvo ili postupanje slično ropskom odnosu, porobljavanje ili uklanjanje organa“.

2. Razmjera i priroda trafikinga u UK

UK je prvenstveno zemlja koja je krajnje odredište na trafiking ljudima, za žrtve koje, u najvećem broju dolaze iz istočne Evrope, Kine, Jugo-istočne Azije, Afrike ili Brazila. Većina žrtava je prevarena i nagovorena metodama obmane kao što su ponude za posao koje izgledaju primamljivo i realno, ili putem oglasa ljudi koji se bave trafikingom, a predstavljaju se kao prijatelji koji nude odmor u inostranstvu.¹³⁹

Žrtve obično stižu avionom na jeftinim letovima iz istočne i jugoistočne Evrope. Zakonite ili krivotvorene putne prijave se koriste za ulazak u UK gde žrtve potom gube slobodu oduzimanjem dokumenata, nametanjem nerealnih zahtjeva za vraćanjem duga, prijetnjama nasiljem protiv njih ili njihovih porodica, i fizičko, seksualno ili emotivno nasilje.¹⁴⁰

Iako ispitivanja ne ukazuju na trafiking zbog prisilnog rada i postojanje trafikinga djecom, ne postoji dovoljna količina dokaza u prilog tvrdnji da oni predstavljaju značajan problem u UK. Trafiking žena i seksualna eksploatacija su, međutim, naročito zabrinjavajući i njihov rast se može objasniti faktorima kao što su proširenje seksualne industrije na međunarodnom i globalnom nivou. Ispitivanja Ministarstva Unutrašnjih Poslova procjenjuju da je u 2003. god., 4000 žena ušlo u UK putem trafikinga zbog seksualne eksploatacije; da je to tržište prometovalo do £275 miliona i da je ukupni ekonomski i društveni trošak iznosio skoro £1 milijardu.¹⁴¹ Najnovije policijske procjene ukazuju na mogućnost da postoji čak 18 000 žrtava trafikinga koje su prinuđene da rade kao prostitutke u UK.¹⁴²

ODJELJAK 2: UK I MEĐUNARODNI ZAKON

---

¹³⁹ MUP *Akcioni plan UK o zaustavljanju trafikinga ljudima*, London, 2007, str 15

¹⁴⁰ Ibid str 15

¹⁴¹ Ibid, str 14

¹⁴² Policijske procjene variraju između 6,000 i 18,000. Elliot, Francis / Ford, Richard. „Muškarci se suočavaju sa kaznama zbog plaćanja seksualnih usluga za žrtvama trafikinga“ Times, 20 septembar, 2008

Međunarodne pravne regulative

(a) Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv organizovanog kriminala

15. novembra, 2000, Generalna Skupština Ujedinjenih Nacija usvojila je UN Konvenciju protiv Transnacionalnog Kriminla 2000 (UNTOC), koji poziva zemlje da preduzmu odgovarajuće mjere u okviru raspoloživih sredstava i da zajedno saraduju.

Konvencija je ojačana opcionalnim Protokolom za Spriječavanje, Potiskivanje i Kažnjavanje Trafikinga kod Ljudi, naročito Žena i Djece. Poznat pod nazivom „Palermo Prototkol“, ovo je bio prvi međunarodni instrument koji je definisao i bavio se problemom trafikinga ljudima. Potpisivanjem i ratifikacijom ovog Protokola, 9. februara, 2006. god., UK se obavezala da uvede, po međunarodnom zakonu, krivične kaznene mjere u borbi protiv seks trafikinga i da razmotri uvođenje mjera koje bi obezbijedile fizički, psihički i društveni oporavak žrtava trafikinga.

(b) Konvencija Savjeta Evrope o aktivnostima protiv trafikinga ljudima

Najnoviji međunarodni instrumenat u borbi protiv trafikinga ljudima je Konvencija Savjeta Evrope o Aktivnostima Protiv Trafikinga Ljudi. Usvojena od strane Ministarske komisije, 3. maja, 2005. god., a koja je postala pravosnažna 1. februara, 2008. god., Konvencija predlaže mjere kojim se osujećuje potreba za svakom vrstom eksploatacije ljudi koja vodi ka trafikingu ljudima. Takođe ohrabruje zemlje da usvoje ili pojačaju postojeće planove za žrtve trafikinga u svrhu seksualne eksploatacije i da razvije zakonske odredbe za žrtve drugih oblika trefikinga, kao što je trafiking prisilne radne snage ili odstranjivanja organa.

Konvencija je inovativna jer nameće pozitivnu obavezu da zemlje da ojačaju zakonodavstvo, administraciju, obrazovne, društvene, kulturne ili druge mjere kako bi se podizala svijest o trafikingu, prepoznaju korjenitih uzroka potražnje i cilja na kampanje i mjera protiv potražnje. Riješavanjem pitanja potražnje razvija se želja za spriječavanjem i pokretanjem borbe protiv samog trafikinga. Konvencija ide dalje od drugih međunarodnih instrumenata time što traži način da zaštiti prava osoba koje su doživjele trafiking time što nameće obavezu stranama potpisnicama da garantuju minimum standarda zaštite svim osobama koje su bile žrtve trafikinga.

Vrijedno je pominjanja da Konvencija, koju je usvojio Savjet Evrope, nije obavezujuća za članice ali se očekuje da će potpisivanjem Konvencije članice uvesti zakonske mjere u domaći zakon. UK je članica Savjeta Evrope i potpisala je Konvenciju o Aktivnostima Protiv Trafikinga Ljudima, 23. marta, 2007. god. Još uvijek je u postupku proces uvođenja zakonske regulative.

(c) Odredbe u domaćem zakonodavstvu

Potpisivanjem i ratifikacijom Palermo Protokola, UK je obavezna međunarodnim zakonom da implementira i uvede krivične kazne kako bi se uključila u borbu protiv seksualnog trafikinga. Zakon o Seksualnim Deliktima iz 2003. god., koji je stupio na snagu 1. maja 2004. god., je uspostavio širok raspon kazni za nagovaranje ljudi na trafiking u seksualne svrhe, unutar ili iz UK, sa maksimalnom kaznom od 14 godina zatvora. Ovaj Zakon je nedavno pretrpeo izmjene amandmanskim putem čime se stvorila mogućnost oduzimanja imovine, vozila, plovila i letilica koje se koriste za trafiking u svrhu seksualne eksploatacije. Zakon ide dalje od Palermo Protokola u dijelu da ne uslovljava one koje vrše prekršaj da koriste prinudu, prevaru ili silu u procesu vrbovanja. Donijeto je 30 presuda iz trafikinga, po Zakonu o Seksualnim Deliktima, iz 2007. god.¹⁴³, i presuđene zatvorske kazne u rasponu od 2 do 9 godina.

---

¹⁴³ Skrivankova, Klara, *Kolateralna šteta*, Globalna alijansa protiv trafikinga žena, 2007, 204

U vezi neseksualne eksploatacije, uključujući trafikung za prisilan rad i uklanjanje organa, prekršaj pod nazivom „trafikung za eksploataciju“ je uveden u Zakon o Azilu i Imigraciji (Postupanje sa podnosiocima tužbi, itd), iz 2004. god. Eksploatacija se definiše kao ropstvo ili prisilan rad, upotreba metoda zastrašivanja ili obmane da bi se dobila usluga, zahtjev ili nagovor da se neko prisili da preduzme aktivnost koju bi neko ko nije mlad, invalidan ili član porodice, vjerovatno odbio. Ovaj prekršaj nosi za sobom maksimalnu kaznu od 14 godina zatvora, i stupio je na snagu 1 decembra, 2004.

Po ovom Zakonu, do kraja 2006. god., nije bilo donijetih presuda zbog trafikunga za eksploataciju rada.¹⁴⁴ Ovo bi moglo da bude posljedica činjenice da su uputstva o interpretaciji ovih zakona ograničena zbog čega je njihovo sprovođenje nejasno.

Zakonski prekršaj trafikunga djece je uključen u dva gore navedena zakona. Široka vrsta prekršaja je pokrivena Zakonom o Seksualnim Deliktima iz 2003, pod pojmom „zlostavljanje djece kroz prostituciju i pornografiju“, sa kaznama koje su u rasponu od sedam godina do doživotne robije, u zavisnosti od počinjenih djela i starosti djece.

SEKCIJA 3: SPROVOĐENJE ZAKONA/PRISTUP PRAVDI

Iako pravni okvir u UK izgleda dovoljan, oni koji rade u ovoj oblasti sugerišu da je njegova primjena daleko od adekvatne.¹⁴⁵ Do sada je zaštita žrtava ustupila mjesto procesuiranju počinitelaca i sprovođenju zakonske regulative. Ovo je često predrasuda po pitanju zaštite prava onih koji su bili žrtve trafikunga.¹⁴⁶

1. Operacija Pentametar

Operacija Pentametar 1 je bila prva koordinisana operacija koju je izvela Metropolitena Policija u cilju sprovođenja zakona koji zabranjuju trafikung. Operacija je izvedena 2006. god i fokusirala se ne samo na trafikung zbog seksualne eksploatacije već i na zaštitu žrtava, a njen rezultat je bio otkrivanje 84 žrtve trafikunga iz 22 zemlje (prvenstveno iz istočne Evrope, Kine/jugo-istočne Azije, Afrike ili Brazila), 232 osobe su uhapšene, a 134 okrivljene za različite prestupe.¹⁴⁷

Iako je operacija ocijenjena kao uspješna, kritike su bile usmjerene na nedostatak koordinacije i uputstava kojima bi se zaštitile oslobođene žrtve. Osim nekoliko izvještaja koji su ukazivali da su žrtve stavljene pod zaštitu NVO-a ili vjerskih organizacija, nije bilo drugih konkretnih informacija koji su izneti u javnost na osnovu kojih bi se zaključilo koliko je žena žrtava trafikunga oslobođeno i kolikom broju je pružena pomoć ili šta se sa njima kasnije dogodilo.¹⁴⁸

Pentametar 2, koji je usledio nakon Pentametra 1 i izvukao pouke iz njega, je operacija koja je u toku. Od jula 2008. god., 167 žrtava je oslobođeno i 528 osumnjičenih osoba uhapšeno pod sumnjom da su se bavili trafikungom.¹⁴⁹

2. Centar za Trafikung Ljudima u UK

Nakon Operacije Pentametar 1, u oktobru 2006. god. je osnovan Centar za Trafikung Ljudima u UK (CTLUK). Više-agencijski anti-trafikung centar uspostavljen u policiji, prva je institucija te vrste koja se bavi trafikungom iz šire perspektive. Usvajanje više-agencijskog pristupa, ima za cilj da koordiniše

---

¹⁴⁴ ibid

¹⁴⁵ ibid

¹⁴⁶ Ibid 208

¹⁴⁷ Gloucestershire Policija, *Operativni pregled Operacija parametar*, 2006

¹⁴⁸ Skrivankova, klara. *Kolateralna šteta*, 208

¹⁴⁹ Elliot, Francis / Ford, Richard. „Muškarci se suočavaju sa kaznama zbog toga što plaćaju seks sa žrtvama trafikunga“. Times, 20 septembar, 2008.

i harmonizuje reakcije tijela koja sprovode zakon u UK prema svim vrstama trafikinga, da uključe specijalizovani personal iz raznih agencija koje sprovode zakon (kao što su Imigraciona Služba i tužioc) i da konsultuju i koriste informacije od drugih partnera kao što su NVO-i. Jedna od odlika ovog Centra koja uliva nadu je njena namjera da razvije i promoviše pristup koji je okrenut ljudskim pravima žrtve.

2. Popi Projekat

Popi projekat je jedini projekat u UK koji je finansiran od strane MUPa, koji pruža utočište i podršku ženama koje su bile žrtve trafikinga zbog seksualnog iskorištavanja. Ukoliko su uključene u projekat, ženama se određuje osoba koja će im pružiti podršku i ponuditi široku paletu specijalizovanih vrsta uslužnih službi koje obezbjeđuju nabavku hrane, zdravstvenu zaštitu, stavljanje na spisak osoba koje dobijaju stalnu zdravstvenu njegu, pristup službama za savjetovanje, pristup obrazovanju i časovima engleskog jezika, podršku za integraciju i/ili preseljenje, pomoć u kontaktiranju porodice i prijatelja i pomoć u dobijanju pravnog savjeta uključujući informacije koje se odnose na imigracioni status i prijave za dobijanje azila. Kao posljedica takve situacije vrijeme za prijavu je produženo na 3 mjeseca.

U početku su kriterijumi koje je postavilo MUP podrazumjevali da samo žena koja je prisiljena da zarađuje novac u UK prostitucijom za druge, u toku prethodnih 30 dana, imala je mogućnost da dobije podršku. To znači da žena, koja je bila preplašena da izađe i priča o onome što joj se dogodilo u roku od 30 dana, zakasnila bi za prijavu i pomoć što je dovelo do odbijanja mnogih slučajeva. U periodu između marta 2003. god., i jula 2004. god., ukupno su 43 žene dobile smještaj sa svim uslugama, dok je 126 odbijeno.¹⁵⁰ Nakon procjene, zaključeno je da je period od 30 dana bio glavna prepreka spriječavanju prijema žena.¹⁵¹ Kao rezultat toga, period za upućivanje je produžen na 3 mjeseca.¹⁵²

Još jedan, nedavno izmjenjen uslov za prijem je bio: “da bi žrtva trafikinga ispunjavala kriterijume za privremenu zaštitu pod Popi projektom morale su da budu spremne da pruže dokaze policiji. Takođe se od njih zahtijevalo da u potpunosti sarađuju sa imigracionim vlastima, uključujući saradnju u vezi sa planovima za njihov odlazak.¹⁵³ Ovo nije bilo u skladu sa principom po kojem period za razmišljanje ne bi trebao da bude uslovljen bilo kakvom saradnjom sa vlastima, tako da tokom tog perioda bi osoba koja je u pitanju mogla da prikupi informacije, kao i da dobije hitnu pomoć, i da joj se detaljno objasne uslovi kako bi mogla da donese odluku da li će sarađivati sa vlastima ili ne.¹⁵⁴ Obaveza nametnuta Konvencijom Savjeta Evrope nalaže odobrenje perioda za razmišljanje za sve osobe koje su doživjele trafiking bez uslovljavanja. Tako da je u UK sada ova restrikcija ublažena “te da bi neko mogao da ispuni zahtjeve za dugoročnu podršku, žene se ohrabruju da sarađuju sa vlastima”.¹⁵⁵

ODJELJAK 4. JAVNA POLITIKA/JAVNA PERCEPCIJA/OSTALO

1. Akcioni Plan UK o Rješavanj Problema Trafikinga Ljudima

Akcioni Plan UK o Rješavanju Trafikinga Ljudima (“APUKRTL”) je objavljen u martu 2007. god.. Potvrđujući obećanje, dato od strane Vlade da će preuzeti mjere protiv trafikinga ljudima, planom se sumiraju aktivnosti koje su do sada preduzete i predlažu se dalje aktivnosti postavljanjem 62 cilja, sa

¹⁵⁰ Skrivankova, Klara. *Kolateralna šteta*, 219

¹⁵¹ Ibid

¹⁵² Kako je navedeno u vebajtu Popi projekta u odjeljku *Smještaj i podrška*,

http://www.eaves4women.co.uk/POPPY_Project/Accommodation-and-Support.php

¹⁵³ Richards, Srah. *Nada je izdala: Analiza žena žrtava trefikngai njihovih zahtjeva za azil*. Popi projekat, 2006, 21.

¹⁵⁴ Kako je navedeno *Konvenciji Savjeta Evrope o Aktivnostima protiv Trafikinga Ljudima*

¹⁵⁵ Kako je navedeno u vebajtu Popi projekta u odjeljku *Smještaj i podrška*,

http://www.eaves4women.co.uk/POPPY_Project/Accommodation-and-Support.php

vizijom da se postave na svoje mjesto neke od nedostajućih struktura i sistema. To naročito podrazumijeva slijedeće:

(a) Zaštita žrtava

Planom se najavljuje da bi pristup kojim se zagovara zaštita ljudskih prava, trebao da bude primjenjen sa argumentom da: “snažna ruka za primjenu zakona nije efikasna ukoliko zaštita žrtve od posiledica i asistencija nisu uspostavljene.”¹⁵⁶

(b) Sprječavanje trafikinga u korijenu

Planom je izneseno da Ministarstvo Unutrašnjih Poslova, Kancelarija za Inostranstvo i Komonvelt i Odjeljenje za Međunarodni Razvoj (DfID) podržavaju određen broj projekata koji imaju za cilj da se bave problemom trafikinga u korijenu. Tri komponente ovog posla su mjere za podizanje svijesti, aktivnosti kako bi se radilo na faktorima koji doprinose da su siromašni izloženi trafikingu i posao koji je osmišljen za izgradnju kapaciteta u izvorištu problema i da zemlje u tranziciji obračunavaju sa organizovanim kriminalom.¹⁵⁷

Jedan od uzroka APUKRTL je da bi se obezbijedile kampanje za podizanje svijesti kako u UK tako i u izvornim ili tranzitnim zemljama. APUKRTL je nedavno izveo takve kampanje u Rumuniji i Bugarskoj kako bi ukazale ciljnim grupama neke od opasnosti koje predstavljaju organizovani kriminalci.¹⁵⁸

© Smanjenje potražnje

Trenutni pravni okvir je proizveo pravni vakum, gdje je nelegalno da žena zagovara prostituciju, međutim, policija često toleriše seksualni rad unutar ograničenog regiona sve dok žalbe javnosti ili politički prioriteti ne zahtjevaju nultu toleranciju.¹⁵⁹

U 2006. god., Vlada je objavila koordinisanu strategiju pod nazivom “Plaćanje cijene”, kako bi se bavila prostitucijom. Ona pruža okvir za aktivnosti koje je potrebno preduzeti kako bi se suprotstavili postojanju prostitucije putem sprječavanja, rješavanja potražnje, razvoja puteva koji vode van prostitucije i rješavanjem problema prostitucije van ulica. Policija naročito kritikuje zone tolerancije.

Iako ove politike još uvijek nisu stupile na snagu, primjenom Akcionog Plana, namjera je da se preduzmu mjere za davanje publiciteta organizovanoj kampanji za podizanje svijesti kojom će se smanjiti potražnja za seksualnim radnicima, a time i za svim osobama koje su žrtve trafikinga.¹⁶⁰ Takve tehnike za ostvarivanje publiciteta uključuju primjenu reklama u muškim časopisima, veb-sajtovima ili drugim ciljnim medijima koji podižu svijest trafikinga u cilju seksualne eksploatacije i ukazuju na rizike.^{161 162}

---

¹⁵⁶ MUP. *Akcioni Plan UK za Borbu Protiv Trafikinga Ljudima*, London, 2007, Str 8

¹⁵⁷ MUP. *Akcioni Plan UK za Borbu Protiv Trafikinga Ljudima*, London, 2007, Str 22

¹⁵⁸ Ibid, str 27

¹⁵⁹ Matthews, R. „Prostitucija i policija. Deset godina kasnije.“ *Britanski žurnal Kriminologije*, Vol 45 (2005): 1-20

¹⁶⁰ MUP *Akcioni Plan UK za Borbu Protiv Trafikinga Ljudima*, London, 2007, Str *Akcioni Plan UK za Borbu Protiv Trafikinga Ljudima*, London, 2007, Str 32

¹⁶¹ Ibid 31

¹⁶² Bilješka: U septembru 2008. god uvedene su nove mjere kojima se utvrđuje zakonski prekršaj u Engleskoj i Velsu ukoliko je ženu kontroliše podvođač, ako je prevarena prilikom seksualne trgovine ili je žrtva trefikinga u Britaniji i seksualno iskorištavana. Još uvijek se radi na izradi pojedinosti novog prekršaja i kazni. Ministri vjeruju da će mjera umanjiti međunarodni trefiking ljudima. Elliot, Francis i Ford, Richard „Muškarci se suočavaju sa kaznama ukoliko plaćaju za seks sa žrtvama trefikinga. Times, 20 septembar, 2008.

2. Ostala prava žrtava trafikinga

(a) Kompenzacija

U 2005. oko £5.5 miliona je bilo oduzeto od članova organizovanog kriminala, od kojih neki potiču od trafikinga.¹⁶³ Uprkos tome, nikada ni jedna žrtva nije dobila odštetu presudom u postupku koji se vodio protiv organizatora i izvođača trafikinga ili putem parničnih postupaka.¹⁶⁴ Na žalost, Akcioni Plan ne daje povratnu informaciju da li osobe koje su žrtve trafikinga imaju pristup kompenzaciji raspoloživim načinima koji postoje u UK.

(b) Azil

Po završetku krivičnog postupka protiv organizatora trafikinga, žene žrtve nemaju pravo na dalju zaštitu. Mnoge ne žele da se vrate u svoje zemlje zbog straha od osvete od strane ljudi koji su ih naveli na trafiking i njihova jedina opcija je da ostanu u UK i da podnesu zahtjev za azil. Međutim, mnogi zahtjevi za azil koje podnose žrtve trafikinga su odbijeni na prvom stepenu sa obrazloženjem iz MUPa gdje se u odbijenici često pokazuje nedostatak razumijevanja za pitanje trafikinga.¹⁶⁵

Kada je Popi projektom urađena analiza razloga odbijanja azila sa projektnim primjerima, utvrđeno je da u 80% slučajeva žalba je bila dozvoljena, što je šest puta više od nacionalnog prosjeka za zahtjeve za azil u UK u 2001-2004.¹⁶⁶ Zato se došlo do zaključka da podrška od strane Popi projekta povećava šanse da žena, žrtva trafikinga dobije azil, ili joj se bar povećava izvesnost da će njen zahtjev biti razmotren kao kredibilan od strane MUP.¹⁶⁷ Kako posljedica ovakvog stanja je nastupilo snižavanje kriterijuma za prijem u Popi projekat, pa bi više prijava za azil koje podnose žene žrtve trafikinga trebalo da bude prihvaćeno.

ODJELJAK 5: ZAKLJUČAK

Trafiking ljudima je postao veliki problem u Ujedinjenom Kraljevstvu, a značajne promjene u zakonodavstvu i politici koje su se desile proteklih šest godina potvrđuju mjesto koje ovo pitanje zauzima u politici. Trenutno postoji pravni okvir u UK za procesuiranje i kažnjavanje počilaca trafikinga. Ovaj okvir, međutim, ne pruža uvijek žrtvama trafikinga garantovanu zaštitu ili pristup službama. Ograničen broj informacija je objavljen u vezi sa sudbinom žrtava koje su oslobođene vladinim akcijama kao što je Operacija pentametar. Žene žrtve trafikinga koje uspiju same da pobjegnu iz nevolje često ostaju u situaciji u kojoj su eksploatisane, bez mogućnosti ostvarivanja svojih prava.

Pošto su ciljevi navedeni u Akcionom planu UK 62 ostvareni, i zakonodavstvo koje je sugerisala Konvencija Savjeta Evrope uvedeno, nadati se da će postojati "teg" kojim bi se korigovala neravnomjerna pažnja posvećena izvršenju kaznenog djela i zaštiti žrtava trafikinga. UK je na putu da ostvari sveobuhvatni sistem, dovoljno fleksibilan za razvijanje domaćih i međunarodnih aktivnosti usmjerenih na pružanje pomoći u oslobađanju što većeg broja žrtava i kažnjavanje prekršilaca koji namjeravaju da ostvare zaradu od iskorištavanja ljudi koje su predhodno podvrgli robovskoj potčinjenosti.

---

¹⁶³ MUP *Rješavanje problema trafikinga ljudima – konsultacije o predlozima za akcioni plan u UK*, London, 2006.

¹⁶⁴ Skrivanova, Klara, *Kolateralna šteta*, 206

¹⁶⁵ Ibid, 221

¹⁶⁶ Ibid 221

¹⁶⁷ Taylor, Gina. *Ocjnjivanje Žrtava Trafikinga, pilot projekat- POPPY*, MUP, (Istraživanje Razvoj i Statistike – RSD), London, 2005.

Bibliografija

- Bedford, J., Gorbings S. and Robson, S., (2008) *Closing The Gap – Final Report: Women Take Part*, GEO, London;
- Dickerson, Hollin K., *Vindication Without Substance: Gender Recognition and the Human Rights Act* (Texas International Law Journal) (<http://www.allbusiness.com/legal/international-law/1017319-1.html>);
- Elliot, Francis & Ford, Richard. "Men Face penalties over paying for sex with trafficked victims." *The Times*, 20 September 2008;
- Fredman, S. (2001) *Discrimination Law*, OUP, Oxford;
- Gazmarin J.A (2000) *Violence and Reproductive Health: Current Knowledge and Future Directions* cited in Select Committee on Home Affairs (Sixth Report);
- Gibb, Frances "Women make breakthrough to High Court bench" *The Times*, October 7, 2008;
- Glowa, Frasier & Wang (2003) cited in Select Committee on Home Affairs (Sixth Report);
- Kelly, L., Lovett, J., and Regan, L. (2005), *A gap or a chasm? Attrition in reported rape cases*, Child and Women Abuse Studies Unit. Home Office Research Study;
- M. Allen, *Textbook on Criminal Law*, (2005, OUP);
- Matthews, R. "Policing Prostitution: Ten Years On." *British Journal of Criminology*, Vol 45 (2005): 1-20;
- McCrudden, C. (1996) *Mainstreaming Fairness? A Discussion Paper on Policy Appraisal and Fair Treatment*, Committee for the Administration of Justice, Belfast;
- Mirza, H.S. and Sheridan, A. (2003) *Black and Ethnic Minority Women: Understanding Identity, Access and Equality in the Health Service*, EOC, Manchester;
- O'Connell, C. "Positive Duties and Gender Equality" [2005] *International Journal of Discrimination and the Law* 91-119;
- O'Connell, C. (2002) *Single Equality Bodies: Lessons from Abroad*, Equal Opportunities Commission, London;
- Richards, Sarah. *Hope betrayed: An analysis of women victims of trafficking and their claims for asylum*. Poppy Project, London, 2006;
- Skrivankova, Klara. *Collateral Damage*. Global Alliance Against Traffic in Women, 2007;
- Taylor, Gina. *Evaluations of the Victims of Trafficking Pilot Project – POPPY*. Home Office (Research, Development and Statistics – RDS). London, 2005;
- Smart, C. (1989) *Feminism and the Power of Law*, Routledge, London;
- The SDVC Review 2007-8 'Justice with Safety';
- Domestic Violence, Forced Marriage and "Honour"-Based Violence- Sixth Report of Session 2007/08;

- Women's Aid Response to Domestic Violence, Forced Marriage and “Honour”–Based Violence- Sixth Report of Session 2007–08;
- Sex and Power 2008, Equalities and Human Rights Commission;
- Framework for a Fairer Future – The Equality Bill, White Paper Cm 7431, June 2008;
- The Equality Bill – Government Response to the Consultation, Cm 7454, July 2008;
- UK Report on National Campaign action carried out within the framework of the Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence;
- Report by the Independent Police Complaints Commission in July 2007;
- Association of Chief Police Officers;
- How Can I Support Her? Domestic Violence, Immigration and Women with no recourse to public funds by Southall Black Sisters and the Women's Resource Centre;
- No Recourse, No Safety, The Government's failure to protection women from violence 2008;
- Women's Aid Response to the Domestic Violence, Forced Marriage and “Honour”–Based Violence- Sixth Report of Session 2007–08;
- CPS Policy for Prosecuting Cases of Domestic Violence 2005;
- The Crown Prosecution Service (2007), *Violence against women: Strategy and Action Plans (Draft)*;
- *Overarching Principles: Domestic Violence and Breach of a Protective Order Sentencing Guidelines Council*;
- *Domestic Violence Perpetrators: Identifying needs to inform early intervention*, Home Office April 2006 cited in Select Committee on Home Affairs (Sixth Report);
- Hard Knock Life: Violence against women, a guide for donors and funders, New Philanthropy Capital (April 2008);
- Women's Aid Response to the Select Committee Report;
- Volume II Evidence;
- University of Bristol and Home Office, *Domestic Violence Perpetrators: Identifying Needs to Inform Early Interventions* (April 2006);
- Fawcett Society (2007), *Rape: The Fact*;
- Fawcett Society, *Not either/or but both/and: Why we need Rape Crisis Centres and Sexual Assault Referral Centres*;
- Women's Resource Centre (2008), *The Crisis in Rape Crisis: A Survey of Rape Crisis (England and Wales) Centres*;
- Gloucestershire. Constabulary *Operation Pentameter operational overview*. 2006;
- *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*;

- Home Office. *Tackling Human Trafficking – Consultation on Proposals for a UK Action Plan*. London, 2006;
- Home Office. *UK Action Plan on Tackling Human Trafficking*. London, 2007;
- Criminal Justice System (2006), *Protecting Victims – Justice for Victims of Rape: A Consultation Paper*;
- The Report on the Joint Inspection into the Investigation and Prosecution of Cases involving Allegations of Rape: A CPSI and HMIC joint thematic inspection;
- HM Government (2007) *Cross- government Action Plan on Sexual Violence and Abuse*, Home Office: London;
- HM Crown Prosecution Service Inspectorate (HMCPIS) and HM Inspectorate of Constabulary (HMIC) (2007), *Without consent: A report on the joint review of the investigation and prosecution of rape offences*';
- House of Lords and House of Commons. *Joint Committee on Human Rights – Twenty-Sixth Report*. London, 2006;
- <http://hansard.millbanksystems.com/lords/2004/feb/10/gender-recognition-bill-hl>;
- <http://www.wakefield.gov.uk/CouncilAndDemocracy/Policy/EqualityAndDiversity/Legislation/Default.htm>;
- <http://www.transgenderzone.com/library/legal/2.htm#part2>;
- <http://www.pfc.org.uk/node/234>;
- <http://www.equalityhumanrights.com/Documents/Gender/General%20advice%20and%20information/Sex%20discrimination%20questionnaire%20SD75.doc>;
- <http://www.equalityhumanrights.com/en/foradvisers/EocLaw/eoclawenglandwales/Pages/default.aspx>;
- <http://www.equalityhumanrights.com/en/foradvisers/codesofpractice/pages/codesofpractice.aspx>;
- [http://www.stopvaw.org/1976 Equal Treatment Directive and 2002 Sexual Harassment Amendment.html](http://www.stopvaw.org/1976%20Equal%20Treatment%20Directive%20and%202002%20Sexual%20Harassment%20Amendment.html);
- www.womensaid.org.uk;
- <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/genevaconventions>;
- <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/proc/imtconst.htm>;
- <http://69.94.11.53/default.htm>;
- http://www.icls.de/dokumente/icty_statut.pdf;
- http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_16619.doc;
- <http://www.guardian.co.uk/uk/2008/aug/12/ukcrime.law>;

- <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/sexual/sexual13.htm>;
- <http://www.rapecrisis.org.uk/law.html>;
- <http://www.cer.truthaboutrape.co.uk/3.html>;
- <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/sexual/sexual13.htm>;
- <http://www.met.police.uk/sapphire/>;
- http://www.eaves4women.co.uk/POPPY_Project/Accommodation_and_Support.php;
- <http://www.cer.truthaboutrape.co.uk/4.html>.